

NORDISK REVY

tidning för vetenskaplig kritik och universitetsangelägenheter

under medverkan af

Prof. A. J. Alin, Prof. H. N. Almqvist, Bibl.-aman. A. Andersson, Fil. Kand. R. Arpi, Fil. Lic. A. Bendixson, Doc. J. E. Berggren, Doc. H. Bergstedt, Fil. Dr. M. Billing, Labor. M. G. Blix, Doc. K. H. Blomberg, Doc. S. J. Boëthius, Doc. A. L. Bygdén, Prof. P. T. Cleve, Doc. O. A. Danielsson, Doc. D. Davidson, Bibliotekar. A. C. Drolsum, Doc. J. A. Ekman, Doc. A. Erdmann, Doc. H. von Feilitzen, Doc. K. B. J. Forssell, Adj. P. A. Geijer, Prof. C. Goos, Prof. F. Gustafsson, Prof. J. Hagströmer, Prof. S. F. Hammarstrand, Prof. S. E. Henschen, Prof. H. H. Hildebrandsson, Prof. Edv. Hjelt, Doc. H. Hjärne, Prof. H. Häffding, Doc. O. V. Knös, Prof. I. S. Landtmanson, Prof. L. F. Leffler, Bibl.-aman. C. H. E. Lewenhaupt, Bibl.-aman. E. H. Lind, Doc. J. A. Lundell, Prof. C. G. Lundquist, Doc. A. N. Lundström, Jur. Kand. C. O. Montan, Prof. C. R. Nyblom, Doc. K. Piehl, Doc. A. F. Schagerström, Fil. Kand. F. von Schéele, Doc. J. H. E. Schück, Doc. S. A. H. Sjögren, Bibl.-aman. C. G. Stjernström, Prof. U. R. F. Sundelin, Doc. A. L. A. Söderblom, Prosekt. J. H. Théel, Doc. P. J. Vising, Doc. C. Wahlund, Doc. O. Widman m. fl.

utgifven af

Docenten **Adolf Noreen**, Upsala.

FÖRLÄGGARE: R. ALMQVIST & J. WIKSELL.

UPSALA, R. ALMQVIST & J. WIKSELL'S BOKTRYCKERI.

Teologi.

Αἰσαχὴ των δωδεκα ἀποστολων κ. τ. λ. ὑπο Φιλοθεου Βρυεννιου, μητροπολιτου Νικομηδειας. Konstantinopel 1883.

Tatiani Diatessaron, den fullständiga texten till Clemens Romani bref, *Αἰσαχὴ των δωδεκα ἀποστολων* och den fullständiga grekiska texten till Acta Thomæ utgöra de skatter, hvilka nu inom en helt kort tid af forskare, som gynnats af en lycklig tillfällighet, blifvit skänkta åt den teologiska vetenskapen. Af dessa genom sin höga ålder betydelsefulla arbeten blefvo de tvänne sistnämnda först förliedet år tillgängliga för allmänheten, och om offentliggörandet af den nämnda texten till Acta Thomæ har ref. i *N* 3 af denna tidskrift talat.

En skrift med namnet *Αἰσαχὴ (Αἰσαχαι) των ἀποστολων* omtalas visserligen af Eusebius, Atanasius, Nikeforus och Rufinus, men denna har för oss hittills varit okänd. Nu skulle man möjligen kunna sätta i fråga, huruvida den af Bryennius upptäckta *Αἰσαχὴ των δωδεκα ἀποστολων* är samma skrift, som Eusebius m. fl. omnämner; men att detta verkligen är händelsen, har utgifvaren på ett, såsom det synes, fullkomligt tillfredsställande sätt ådagalagt. — Till sitt omfång är denna »de tolf apostlarnes lära» ganska ringa, alldenstund hon i detta afseende endast motsvarar ungefär de tvänne första kapitlen af Lukas' evangelium. Men med afseende på sitt innehåll är hon af så mycket större betydelse, ty genom de föreskrifter, hon lemna om dopet, bönen, fastandet, nattvarden, söndagens firande, församlingens förhållande till apostlar (ordet begagnas här i betydelsen af kringresande predikanter) och profeter m. m., sprider hon ljus öfver flera hittills dunkla punkter på det kyrkliga området under det andra århundradet, från hvars förra hälft hon daterar sig.

Skriften innehåller 16 kapitel, af hvilka de 6 första framställa och beskriva *tvänne vägar*, lifvets och dödens;

i det 7:e lemnas föreskrifter, om hur dopet bör förrättas, att det bör ske *i rinnande vatten*, till Fadrens, Sonens och den helige Andes namn, men undantagsvis äfven genom *begjutning*; i det 8:de talas om fastandet och bönen; det rätta fastandet bör ske på onsdagen och fredagen och icke på måndag och torsdag, på hvilka dagar endast skrymtarena fasta. Såsom den rätta formen för bönen framställes Fader vår; detta skola de trogne bedja tre gånger om dagen. — I 9:e och 10:e kapitlen lemnas föreskrifter om nattvarden; här anföras tre tacksägelseböner, af hvilka två föregå utdelandet af brödet och vinet och den tredje följer efter det samma. Med dessa böner bör menigheten uttala sin tacksägelse, men »profeterna» äro ej bundna vid dem. Därefter talas det om apostlar, profeter och lärare, om deras förhållande till församlingen och hennes till dem, samt hur man bör förhålla sig mot genomresande kristna. Åt profeterna skall församlingen gifva »förstlingen» af allt hvad hon har; men finnes ingen profet i församlingen, skall förstlingen gifvas åt de fattige (kap. 11—13). — På Herrens dag skall man komma tillsammans och »bryta brödet», sedan man först bekant sina öfverträdelser; i nattvardens firande må ingen deltaga, som felat mot sin broder, utan må de först försona sig med hvarandra (kap. 14). — Till biskopar och diakoner skall man välja män, som äro beprövade och värdige Herren, och de böra hedras på samma sätt som profeterna och lärarne (kap. 15). — Det sista kapitlet innehåller uppmaningar till vaksamhet och beredelse till Herrens ankomst; i de yttersta dagarna skola nämligen falske profeter uppstå och laglösheter alt mer tilltaga, och då skall världsförvillaren uppenbara sig. Alla människor skola då ställas på prof, och många skola då »taga anstöt» och förgås. Men de, som äro uthållige i tron, skola frälsas. Då skola »sanningens tecken» visa sig och de rättfärdige uppstå och gå Herren till mötes, då han kommer med alla de heliga.

Den inledning, utgifvaren låtit föregå texten, är synnerligen utförlig, grundlig och upplysande. Högst önskligt hade det dock varit, att den samma *icke* skrivits på *grekiska*, ty det kan väl icke vara något tvifvel underkastadt, att intresset för den skrift, om hvilken vi här talat, och för de historiska upplysningar, utgifvaren lemna om den samma, skall sträcka sig till långt flere än dem, hvilka i det grekiska språket icke finna något större hinder för att kunna tillfredsställa detta intresse.

J. E. B.

Filosofi.

Staudinger, Franz, Noumena. Die "transcendentalen" Grundgedanken und die "Widerlegung des Idealismus." Darmstadt, Brill, 1884. 4 M. 144 ss.

Staudingers arbete är ej af samma allmänna intresse som det i förra numret af N. R. anmälda af Natorp. Ej därför att det skulle stå efter dennes i klarhet och skärpa och i de behandlade problemens intresse, utan därför att det rör sig inom ett område, nämligen Kants kunskapsteori, hvilket långt mer än Descartes' synes vara ett svårtillgängligt och outredbart område; och oaktadt S. med en ovanlig klarhet afgör vissa till detta område hörande frågor, oaktadt han *dessutom* gifver väsentliga bidrag till den *slutliga* lösningen af vissa af Kants problem, kvarstår dock så mycket outredt, att vårt omdöme om arbetets *allmänna* intresse förblir riktigt. Hvad spelar Ding an sich för rol inom det kantiska systemet, och hvad är betydelsen af den nya «transcendental» synpunkt, öfver hvilkens införande i filosofin Kant är så stolt, dessa äro de frågor som S. söker i sammanhang med hvarandra besvara. Anmälnaren känner sig för egen del öfvertygad att förf. gifvit ett riktigt svar på den förra frågan, men måste tillsvidare inställa sitt omdöme om svaret på den senare.

Man har alt sedan kritikens första framträdande påpekat, att hon är uppbyggd på en motsägelse, i det hon förutsätter och utgår från något, om hvilket hon dock uttryckligen lär att man ingen kunskap kan äga — nämligen just Ding an sich. Man har sökt att bortförklara denna motsägelse genom att göra gällande, det Ding an sich i det kantiska systemet *endast* spelar rolen af ett *gränsbegrepp*. Denna uppfattning är oriktig; det har Kuno Fischer visat. Hvad mer är; Kant har själf uttryckligen opponerat sig mot densamma och han har i andra upplagan af sin kritik ägnat ett särskildt kapitel åt vederläggningen af den form af filosofi, hvilken han i så fall ansåg sig skola komma att tillhöra, nämligen idealismen. Kants eget system är visserligen idealism, men transcendental idealism, förnekar visserligen, att vi veta, *hvad* tingen i sig äro, men tillskrifver oss vetande, *att* tingen i sig äro. Den idealism, som Kant vederlägger är den som lär, att vi endast ha kunskap om våra egna förmimmelser och dessas verklighet.

Man har svårt att förlika denna vederläggning med Kants upprepade gånger framhållna lära, att vi ingen annan kunskap ha än om fenomen, och att fenomen intet

är, om vi abstrahera från vår kunskapsförmåga, då ju detta synes innebära, att fenomenen intet annat är än våra egna förmimmelser, och dock måste man fasthålla möjligheten af en sådan förlikning. Fenomenet är fenomen, men fenomen *af* något. I fenomenet är ett Ding an sich oss gifvet, och vi hänföra våra fenomen förmimmelser på ett Ding an sich, utan att dock därigenom vinna kunskap om *hvad* tinget i sig är, detta är Kants lära. Han säger ju klart och tydligt: «kropp betyder icke blott den yttre åskådningen i rummet, utan äfven tinget *i sig själft*, som ligger till grund för denna åskådning.» Ungefär, säger Staudinger, som den solbild vi se i vattnet visserligen icke är någon verklig sol, men dock utgör en uppfattning af *solen*, nämligen såsom hon speglar sig i vattnet. Så förstå vi ock betydelsen af Kants vederläggning af idealismen; denna lär att vi endast äga kunskap om våra egna förmimmelser; Kant åter söker visa, att vi ej ens skulle äga denna kunskap, om vi ej *i* våra förmimmelser ägde medvetande om något af våra förmimmelser oberoende ting i sig.

Staudingers framställning af hela denna Kants lära om tinget i sig är särdeles tillfredsställande; viktiga upplag gifvas äfven i frågan om det transcendentals betydelse. S. söker visa, att Kant ej själf alltid förmått fasthålla denna i sin renhet, och söker därför att på kantisk grundval bygga vidare och därigenom rädda sig från de motsägelser och svårigheter, i hvilka Kant invecklat sig. Arbetets egentligen bestående förtjänst utgöres dock af framställningen af «Ding an sich.»

A. B—n,

Liebmann, Otto. Die Climax der Theorien. Strassburg, Trübner, 1884, 113 ss., M. 2,50.

Liebmann är en af det nuvarande filosofiska Tysklands mest kände skriftställare. Hans förnämsta arbete, »Zur Analysis der Wirklichkeit», som utkom i sin andra upplaga 1880, visar äfven, att han förtjänar denna popularitet. I motsats mot de författare, hvilka söka vinna fast grund i filosofien genom att ansluta sig till något historiskt gifvet system, söker L. bryta sig en själfständig väg. Att han endast genom att *lösa* de från Kant i arf gångna filosofiska problemen kan göra sin ställning verkligt själfständig och välgrundad, är gifvet. Att åter dessa problem fattas i samma *form* som hos Kant, beror på dennes dominerande ställning för det närvarande inom Tyskland. L. sysslar liksom nästan alla filos. skriftställare i Tyskland med frågan om erfarenhetskunskapens förhållande till en af erfarenheten oberoende kunskap (en kunskap a priori), med frågan om en sådan finnes, och i så fall dess betydelse för den mänskliga kunskapen. Själft upptäller han till att börja med, i öfverensstämmelse med och anslutande sig till Bacon, fordran på en *ren erfarenhet*, såsom den grund hvarpå vetenskapen har att bygga. Vid fortgången af sin undersökning finner han emellertid, att en sådan ren erfarenhet ej existerar, utan att människan finner sig nödsakad till »interpolation» af vissa maximer i erfarenhetskunskaperna, hvilka *icke* äro härledda ur *erfarenheten*. L. bevisar ej vår rätt att göra dessa interpolationer, utan visar endast, att *utan* dem ingen vetenskap kommer till stånd. Den uppgift, som Kant sökte lösa i sin *transcendental* deduktion, har han sålunda

ej löst; han har endast påvisat, att en sådan transc. deduktion är nödvändig; hans arbete har ock sin egentliga betydelse genom att från i viss mån nya utgångspunkter framhålla motsatsen mellan det aprioriska och det aposterioriska och nödvändigheten att åstadkomma någon försoning af denna motsats. Men utom detta innehåller föreliggande arbete äfven något annat, nämligen ett försök till klassifikation af de mänskliga kunskaperna. Indelningsgrunden är graden af hypotetiskhet hos dessa eller — hvilket kan betraktas som detsamma — den grad, i hvilken de mänskliga kunskaperna äro blotta teorier (Climax der Theorien). I motsats mot det, som är blott teori, sättes erfarenheten. Graden af hypotetiskhet eller ovisshet mätes efter graden af teoriens oberoende af erfarenheten. Fasthållles detta åskådningssätt i sin stränghet, så är erfarenheten det enda vissa, det som är oberoende af erfarenheten ovisst. Författaren framställer i förra delen af sin afhandling med klarhet denna sida af saken och de skäl, som tala därför, men slutet innehåller, såsom redan påpekadt är, ett ännu bestämdare uppvisande af, att erfarenheten såsom ren erfarenhet är det ovissaste af allt.

Arbetet motsäger sålunda sig själf; författaren är medveten därom och framhåller det själf.

A. B.—n.

Edfeldt, Hans, Om den Boströmska filosofien. Några ord. 8:o, 59 s. Upsala, V. Roos. 1 kr.

Historia.

Svensk fornforskning 1882—1883.

Den svenska fornforskningen har under de bägge sista årtiondena haft att glädja sig åt oväntadt stora framsteg och ett ganska lifligt erkännande och intresse såväl utom som inom vårt eget land. Som bekant äro den nya forskningsmetod och det nya system, som ännu i mannaminne gjort denna forskningsart till en vetenskap, först framställda i Skandinavien, och den plats i främsta ledet bland den unga vetenskapens målsmän i Europa, som de nordiska forskarne således redan från början intagit, hafva de vetat häfda och bevara intill den dag i dag är. Och de svenska arkeologerna hafva därvidlag ingalunda stått tillbaka. Den svenska allmänheten har redan däri ett skäl att med intresse följa denna vetenskaps framsteg, såvida något annat skäl till dylikt intresse skulle behövas än ämnets stora fosterländska betydelse. Och som bevis på tillvaron af ett sådant allmänt intresse behöfva vi blott anföra bildandet i de flesta landsändar af särskilda fornminnesföreningar och den stora mängd af enskilda fornsakssamlingar, som uppstått i vårt land.

Men för att fornforskningen i Sverge skall få den utveckling, som är värdig dess redan vunna höga ståndpunkt, är centralisation i arbetet nödvändig. Arkeologen arbetar med den samling af fornföremål, som man med ihärdighet, vaksamhet och pietet så småningom kan sammanbringa, men han behöfver mycket material, så mycket material som möjligt. Vårt land är icke tillräckligt rikt att på flera ställen anlägga mycket stora samlingar.

Man måste då rikta hufvudintresset på ett enda stort museum, och ett sådant ha vi ock i statens historiska museum i Stockholm, som står under värd och inseende af Kongl. Vitterhets- Historie- och Antiquitets-Akademien och närmast styres af en riksantikvarie. Detta museum har under nitisk och lycklig ledning blifvit stort och rikt, och det är ordnad efter strängt vetenskapliga grunder, men tillika så, att den kändedom, man där kan erhålla om vår forntid, ligger lätt tillgänglig och de stora dragen lätt falla i ögonen. Men mycket behöfver ännu där göras. — Från enskilda fornvännars och från enskilda fornminnesföreningars sida hafva statens samlingar för en tid tillbaka fått röna en viss opposition. Man tykte, att »staten redan hade tillräckligt», större frihet borde lämnas enskilda personer och enskilda orter att själfva anlägga samlingar. En sådan frihet är naturligtvis berättigad, och den finnes också, men i alla händelser borde det mera enskilda intresset vara underordnad det allmänne, de enskilda, mindre provinssamlingarnas under Centralmuseets (ty så borde det kallas; tyskarne ha ett Centralmuseum i Mainz). Också tyckas anspråken på oberoende gentemot den stora statssamlingen på de senare åren hafva tystnat, utan tvifvel därför att man alltmer och mer allmänt lärt sig inse, att målsmännen för statens intressen haft rätt. Och på öfvertygelsens väg vinnes ju i sådana fall oändligt mycket mera än genom lagparagrafer, som ofta mera skada än gagna.

Men ännu torde det finnas många för vår forntid intresserade i vårt land, som ej fullt insett den stora statssamlingens betydelse, sådan den nu är, än mindre hvad denna samling kan blifva och bör blifva i framtiden. Det måste då vara så mycket mera välkommet för den svenska allmänheten att, som nyligen skett, från kompetent, att icke säga kompetentaste, håll få dessa frågor utredda. Straxt efter det att nuvarande chefen för statens historiska samlingar tillträdde sitt ämbete, framlade han i en afhandling i Antiquarisk Tidskrift VI med titel »Statens historiska Museum och k. Myntkabinettet» ett fullständigt program för de under hans värd ställda samlingarna. Han visar där, hvad som redan i samlingen finnes, och hvad man i första hand ännu saknar, hvad man sålunda i första rummet måste anstränga sig att anskaffa, men han upprullar äfven en stort tänkt och varmt genomförd teckning af hvad man i framtiden kan åstadkomma — en af en enda genomgående och ledande grundtanke besjälad, allsidig och detaljerad framställning af den materiella kulturens (och naturl. så mycket af den andligas, som på sådan väg kan åtkommas) utveckling i Sverge från älsta tider intill våra dagar. Men för att detta skall kunna blifva verklighet, behöfves varmt och lifligt intresse för den stora fosterländska saken från alla håll i vårt land. Och till skapande af ett sådant intresse, till stegrande af det redan befintliga synes *dr Hans Hildebrands* klara och varma uppsats vara i hög grad ägnad, ty den ådagalägger tydligt nödvändigheten af, att fornvännerna underordna sina egna eller sina provinsintressen under det allmänne. Och de skola helt säkert icke håller själfva förlora på ett sådant underordnande. Det stora museet kan och bör till gengäld understödja provinsmuseerna och kraftigt bidra till befördandet af deras särskilda ändamål. Det är af

vikt att icke blott anlägga samlingar och arbeta på deras ökande, utan ock att klart fatta den särskilda samlingens ändamål och naturliga omfattning, och framför alt att i första rummet se på hvad som kan tjäna att befördra den svenska fornforskningen i dess helhet. —

I spetsen för den vetenskapliga fornforskningen i Sverige står Kongl. Vitterhets- Hist.- och Antiquitets-Akademien. De af denna akademi utgifna talrika skrifter innehålla ock vanligen det viktigaste som i detta ämne skrives. Utom sina handlingar, som utkomma mera sporadiskt, och där dessutom det rent historiska intresset är öfvervägande, utger akademien en särskild *Antiqvarisk Tidskrift*, som, hvad titeln anger, företrädesvis har till föremål det arkeologiska. Tyvärr utkommer den tämligen oregelbundet, hvilket i ännu högre grad gäller om det nedan omnämnda Månadsbladet. Detta är beklagligt, men arbetskrafterna äro få och arbetsfältet stort, och man får vara glad, att så mycket af stort intresse och vetenskaplig förtjänst blir utgifvet; detta är ju hufvudsaken, — att man kanske ibland får vänta ett eller annat år på fortsättningen af en afhandling, är en bisak. Med de otillräckliga anslag, akademien har till sitt förfogande, är sådant lätt förklarligt.

Af *Antiqvarisk Tidskrift* har emellertid under de sista tvänne åren utkommit del. VI häft. 3 och 4 samt del VII h. 1—3. Den viktigaste afhandlingen, utom Hildebrands här ofvan nämnda, som i dessa häften förekommer, är otvifvelaktigt dr *Oscar Montelius'* typologiska studie «*Spännen från bronsåldern och ur dem närmast utvecklade former*». Dr M. redogör här för de hittills kända (en hel del först här bekantgjorda) former af äldre fibulor, spännen eller säkerhetsnålar, som äro funna i södra Europa (afhandl. utgör endast första delen af ett större helt, som skall behandla alla fibulor från bronsåldern och äldre järnåldern), och det rika materialet framlägges här ordnad typologiskt. Hvad röra dessa italienska fibulor oss och vår forntid? — så kan man fråga, och så frågar sig helt säkert mången. Afhandlingen har naturligtvis närmast intresse för kändedomen om södra Europas bronsålder, och för den arkeologiska forskningen i Italien måste detta arbete af den äfven där kände förf. vara af utomordentligt stor betydelse. Men medelbart är arbetet af stort intresse äfven för oss. För de olika skedena i vår kulturutveckling måste man nämligen söka förutsättningarna söderut, och det är först i dessa gamla sydliga kulturländer man kan vänta svaren på åtskilliga frågor af stor och genomgripande betydelse för kändedomen om vår egen forntid. Också har dr Montelius, som, såsom bekant, särskildt gjort bronsåldern till föremål för ingående studier, icke ansett sig böra utgifva andra delen af sitt arbete »Sveriges forntid», som just skall omfatta bronsåldern, innan han under vidsträckt resor och forskning i de flesta europeiska land hunnit taga grundlig kändedom om motsvarande kulturstadier därstädes. Sedan detta nu skett, vänta de svenska fornvännerna så mycket ifrigare på detta hans så grundligt förberedda arbete.

Dr Montelius har behandlat sitt material typologiskt. Hvad beträffar betydelsen af detta uttryck, vill jag hänvisa till hvad dr Hans Hildebrand härom säger i inledningen till sitt arbete om de förhistoriska folken

i Europa. Jag vill blott här nämna, att denna riktning inom vetenskapen för något mer än ett tiotal af år sedan uppkommit här i Sverige, att metoden sedan flitigt i utgifna arbeten tillämpats af de svenska arkeologerna, och att efterföljare i utlandet ingalunda saknats. — Nyligen har dr Sofus Müller i Köpenhamn i en anmälan af dr Montelius ifrågavarande arbete, införd i den af samme dr M. redigerade Nordisk tidskrifts andra häfte för innevarande år, i viss grad ställt sig i opposition mot denna riktning inom arkeologien. Men hans mening förefaller tämligen dunkel. Han tyckes förundra sig öfver, att dr M. uppställt »hypoteser» i st. f. att »bygga på iagttagelse». För det första är härvid att märka, att dr M:s typologiska undersökning väl, om någon, är bygd på iakttagelser, och för det andra, att det sättet att föra en vetenskap fram förmedelst uppställande af hypoteser är lika gammalt som erkänt; men den hypotes, till hvares framställande undersökningar i en viss riktning gifvit anledning, måste helt naturligt sedermera på andra vägar undersökas och därigenom till sitt värde pröfvas. Har då icke dr M. gjort detta? Jo visst. Han har först med sin för sådana, ofta mycket delikata, undersökningar skärpta blick typologiskt ordnat hela det rika materialet, och på grund af denna utredning har han sagt: denna form är den äldsta, denna är yngre och uppkommen ur den förra, denna är yngst. Men sedan sålunda hypotesen (man kan ju, om man vill, så benämna hans genom grundlig undersökning vunna åsikt) blifvit framställd, har han pröfvat den genom att taga i betraktande alla andra på frågan inverkan omständigheter, framför alt fyndförhållandena. Och hvad har hänt? Jo, det af förf. på typologisk väg vunna resultatet har därigenom fått den eklatantaste bekräftelse. Detta borde väl vara ett lysande bevis på, hvad som verkligen genom rent typologisk undersökning kan vinnas. Här fans tillgång att begagna flere vägar, men huru ofta är det icke som nya viktiga resultat kunna åtminstone tilsvi-dare ännu blott ernås just på typologisk väg? Det är för öfrigt en metod som så att säga går kulturutvecklingen in på lifvet, i alla detaljer analyserar och dissekerar de gradvis och småningom skeende förändringar (till ett bättre eller till ett sämre), som hos det men-skliga arbetets produkter kunna spåras, förändringar som i de flesta fall skedde omedvetet eller oreflekteradt, men nu för oss framträda klart och tydligt såsom led i en sammanhängande utveckling.

De ofvan omnämnda häftena af *Antiqvarisk Tidskrift* innehålla för öfrigt: *Smärre bidrag till textkritiken af svenska medeltidshandskrifter* af K. F. Södervall och *Hällristningar i Järrestads härad i Skåne* af N. G. Bruzelius med ett tillägg af H. Hildebrand angående sättet för hällristningarnas åstadkommande. Bruzelii afhandling, som omtalar flera intressanta och för frågan om hällristningarnas ålder viktiga figurer, har fått vänta mycket länge på offentliggörande och innehåller därför ungefär detsamma, som förekommer i en uppsats af rektor B. i kongressberättelsen 1874. Del VI af Ant. Tidskr. afslutas med en resumé af innehållet, skriven på franska språket. De hittills utkomna häftena (1—3) af sjunde delen innehålla en intressant uppsats af riksantikvarien *Hans Hildebrand om Svenska riksvapnet* och därmed sam-

manhängande frågor. Förf. sluter sig till prof. Esaias Tegnér's åsikt, att ättnamnet Vasa uppkommit af vapenbilden, och visar, att denna ursprungligen föreställt spetsen af en dystlans, en lans som användes vid ridderliga spel. Vidare följer en afhandling af prof. H. Hildebrandsson med titel *Samling af bemärkelsedagar, tecken, märken, ordspråk och skrock rörande väderleken*, och till sist har bibliotekarien *Harald Wieselgren* meddelat 10 bref från den store Leibniz till den svenske språkforskaren Sparfvenfelt, hvans förtjänst den förre tyckes ha högt värderat. Leibniz har om honom yttrat följande ord: »vix quisquam ipsi hodie par cognitione linguarum», och han har tillagt: »moderatus longe iudicat quam vulgo Suedi solent, quibus iudicium philavtia erga hanc nationem perturbat».

(Forts.)

Gabriel Gustafson.

Kongl. Vitterhets Historie och Antiquitets Akademiens Månadsblad, 142—144. Hans Hildebrand, Åverkan å den svarta jorden å Björkö. — Jordfynd från Stenåldern, Bronsåldern, äldre och yngre Jernåldern. — m. m.

Svenska fornminnesföreningens tidskrift, femte bandet, 3:dje häftet (N° 15, 1883), Sthlm 1884. Innehåll: Svenska fornminnesföreningens sjunde allmänna möte i Skara den 18—20 juni 1883; S. Boije, Äro särskilda åtgärder önskvärda för bevarandet af runinskrifterna? F. Ödberg, Om Axevalla slott; O. Montelius, Hvad vi veta om Vestergötland under hednatiden; H. Hildebrand, Några ord om Vestergötlands äldre medeltidskonst (med 8 fig.); O. Granberg, Jan van Scorel och Gustaf Vasa; J. Nordlander, Om fingrarnes namn i svenskan; Svenska fornminnesföreningens styrelse och ledamöter den 31 dec. 1883; Titelblad och innehållsförteckning till femte bandet. Som bilaga: Årsberättelse, Revisionsberättelse.

Melusine, Revue de mythologie, littérature populaire, traditions et usages, dirigée par H. Gaidoz et E. Rolland. Tome II, nr 1, 5 avril 1884. Sommaire: A nos lecteurs; De l'importance des usages populaires juridiques; L'origine des puces, conte du Velay; L'embrouillement des pieds, conte basque; Enquête sur l'arc en ciel; La légende de Pontoise, chanson; La femme au serpent, conte des Sauvages de l'Amérique du Nord; Une légende serbe sur les Moustiques; Bibliographie. 32 sp. stor 8:o. Paris, 1884. Pris 1 franc för hvart nummer (ett i månaden).

Minnen från Nordiska Museet — förut Skandinavisk-etnografiska samlingen —. Afbildningar af föremål i museet jämte åtföljande text. Utg. af A. Hazelius. 5:e o. 6:e hft. Tvär 4:o, 6 pl. o. 26 s. Sthlm, Looström & K. För häfte 2 kr.

Svenskt Diplomatarium från och med år 1401, utg. af Riks-archivet genom C. Silfverstolpe. 1:a delen. Åren 1401—1407. 4:e [slut]-hft. 4:o, s. 701—806. Sthlm, P. A. Norstedt & Söner. 3: 75.

Svenska Biblioteket, 1:a hft. 8:o. Sthlm, Fahlerantz & K. 1:a afd. O. Sjögren, Allmän världshistoria. 1:a hft. 64 s. 25 öre.

Svenska flottans historia af P. O. Bäckström. 8:o, X o. 513 s. Sthlm, P. A. Norstedt & Söner. 6: 50.

Literaturhistoria.

Fehr, Isak, Studier i frihetstidens vitterhet. Den politiska visan jämte meddelanden om censuren och utländsk litteratur i Sverige. Ak. afh. Upsala, R. Almqvist & J. Wiksell. (Pris 1: 50).

Det är alldeles tydligt, att den akademiska litteraturen inom den ästetiska professionens område allt mer och mer tagit riktning åt den *historiska* sidan af de ästetiska vetenskaperna. Och detta desto bättre! Under 1860-talet var det ännu rätt vanligt att finna våra doktorander disputera om någon liten enskildhet i den systematiska ästetiken. Dessa disputationer äro nu till allra största delen glömda och hafva näppeligen gjort annan nytta än att skaffa sina författare lagerkransar. Nya, samvetsgranna detaljstudier på litteraturhistoriens område — enkanerligen den svenska —, utförda med nödiga arkivforskningar och med en jämförande blick äfven på den allmänna litteraturen, lända i helt annan grad vetenskapen till gagn och bära frukt i kommande tidens sammanfattande verk, hvilka måste hvila på dylika förarbeten. Detsamma gäller om konsthistorien.

Och här finnes ännu mycket att göra, exempelvis i vår reformationstids literära historia, som är mycket litet genomarbetad, likaså på många andra områden af svensk litteraturhistoria och konsthistoria. Författaren af ofvannämnda afhandling har genom dessa studier lemnat några goda bidrag till kändedomen om vår svenska litteratur under frihetstiden.

Såsom afhandling betraktad är boken kanske en smula lös, den är dels sammansatt af trenne icke direkt sammanhängande delar (den politiska visan, censuren och den utländska litteraturen i Sverige), dels gäller i allmänhet, att syntesen är vida underlägsen analysen. Författaren bringar icke litet nytt material, men detta hade kunnat samarbetas något säkrare och fastare. Emellertid lemnar afhandlingen äfven för specialforskaren på detta fält en hel mängd nya upplysningar, ej blott till frihetstidens litteratur, utan också till dess historia, liksom det kanske just vid forskning inom denna tiderymd mer än inom någon annan framgår, i huru nära samband vår svenska litteraturs historia står med den politiska.

Anmälararen skall tillåta sig några få anmärkningar vid arbetet.

Författaren menar, att den engelska litteraturen icke spelat den roll under frihetstiden, som man i allmänhet tillmätt den. Äfven om vi kunna i någon mån ge förf:n rätt häri, tro vi, att han å sin sida slår öfver till en motsatt ytterlighet. Däraf att icke engelska böcker förekomma i original i frihetstidens boksamlingar, eller att icke den tidens öfversättningar ske *direkt* från engelskan, bevisas intet annat, än att icke engelska språket var allmänare känt, men *medelbart* verkade dess litteratur ofantligt mycket isynnerhet på vår *prosa* och på hela tidens moralfilosofiska hållning. Det är orätt att säga, att genom öfversättningarna de egendomliga dragen borttogos. I ett arbete, som nu är under tryckning, har jag sökt att närmare uttrycka min uppfattning härutinnan:

»Man har ofta velat betona ett visst omslag hos Dalin såsom en följd af hans utländska resa, antydande

att han förut skulle hafva stått i beroende företrädesvis af engelsk, efteråt af fransk literatur. Detta beror i någon mån på en missuppfattning — en missuppfattning, som till och med gått så långt, att man velat tala om särskilda »engelska» och »franska» perioder under frihetstiden. Det kan visserligen icke förnekas, att den engelska literaturen verkade ganska betydligt både på Dalin och på frihetstidens öfrige ledande män, men det är bestämdt orätt att skarpt skilja detta inflytande från det franska, enär inflytandet var *samtidigt* och det äfven är sannolikt, att den engelska strömningen leddes hit genom franska kanaler. Det är nämligen ett egendommeligt faktum, att samtidigt därmed, att »den franska smaken» börjar göra sig gällande hos oss, har Frankrike sjelft tagit, hvad ideerna vidkommer, starkt intryck af Englands literatur.

Å andra sidan är det ju ett faktum, att Englands vittra literatur står i starkt beroende af den franskklassiska smaken. Det bör därför fasthållas, att inflytandet utifrån under frihetstidens första skede var *blandadt franskt engelskt*, och att Englands literatur verkade på vår egen till stor del *medelbart* genom den franska.»

Författaren finner det hufvudsakliga grunddraget i frihetstidens literatur i dess *riktning på det politiska*. Sant är, att frihetstidens intressen voro i hög grad politiska. Men vi kunna inom vitterheten nämna *fyra* betydande namn, som litet eller intet sysslat med politisk diktning: fru *Nordenflycht*, *Creutz*, *Gyllenborg* och *Wallenberg*; äfven *Bellmans* mest betydande diktning under frihetstiden är opolitisk; och ingen lär väl vilja neka till, att dessa fem gifva frihetstiden i hög grad dess literära fysionomi. Af de mera betydande skalderna är egentligen Dalin den ende, som odlar politisk poesi. De öfriga politiskt-poetiske författarne äro — med undantag möjligen af Odel — *dii minorum gentium*, om de ens kunna räknas såsom »dii». Snarare finner jag frihetstidens literära grunddrag i *prosans* utveckling, i *visorna* (opolitiska så väl som politiska) samt i det franskklassiska dramats och hjeltdiktens införlivande med vår literatur. Författaren anför Atterboms ord om, att de band, som sammanhöllo ordenssällskapet Avazu och Wallassis, voro delvis politiska. Detta är mer än tvifvelaktigt. Enstaka dikter t. ex. till Stanislaus Leczinskys förmån bevisa härvid föga. Ordens egentliga syfte synes hafva varit att underhålla hänförelsen för tolfte Karl och att bevara hans ande bland Avazubröderna. Läser man namnen på ledamöterna, finner man om hvarandra blifvande hattar och mössor.

Förf:n tviflar på någon inverkan från Swifts »Tale of the tub» på Sagan om hästen. Omedelbar efterbildning föreligger här väl icke, men själfva stilarten är densamma. I Argus förekommer en annan saga, »Erik hin götskes resa», som tydligen är imiterad från Swifts *Brobignac*.

Rörande Dalins saga om Ängen (på rimmade hexametrar) anför förf:n en uppgift af Nordin, att den skulle härröra från 1739. Detta är alldeles bestämdt ett misstag af Nordin. Sagan om Ängen tillhör otvifvelaktigt Dalins första period, äldre än eller samtidig med Argus. Hela styckets hållning är likartad med andra Dalins dik-

ter från denna tid. Redan under Argustiden får Dalin ögat öppet för den rimmade hexameterns olämplighet.

Till stöd för förf:ns andra uppgift från Nordin om, att de nio första stroforna i »Kämpevisan» emot hattarna tillkommit redan 1738, kan jag anföra en anteckning härom i en handskrifven samling Daliniana å Kgl. Bibl. Det stämmer icke illa med Dalins åskådning, som redan vid denna tid *icke* var hattvänlig, men är dock icke fullt öfvertygande. Det kunde kanske år 1742 vara lämpligt att låta påskina, att dikten var tillkommen redan 1738.

Hvad »Svenska friheten» angår, är det ett *misstag* att anse den såsom uttryck för hattpartiets åsikt. Dalin var, när han skref den, snarast motståndare till hattarna, och visst icke hattvänlig. Det är en genom omsägnig ålderstigen vorden missuppfattning att anse denna dikt för »rimmad hattpolitik»; tvärtom är den en stridskrift emot alt partisplit oen partihat, därtill kungavänlig såsom alt Dalins skriftställer. För tillfället kom denna dikt emellertid hattarna till nytta. Författaren har märkt detta i någon mån, då han säger, att »de åsikter, som där framställas, äro ej hattpartiets, då det står på höjdpunkten af makt och ära, utan hattpartiets, då det är tvunget att stödja sig på konungamakten». Men han har icke tagit steget fullt ut, då han ansett dikten öfverhufvud vara en hattvänlig partidikt.

Till de mest intressanta bidragen, som författaren lemnar, må räknas de biografiska meddelandena om Odel, Carelius och Stagnell. De anförda visorna böra och läsas med mycket nöje. — Måhända hade någon uppskattning af deras värde såsom ästhetiska alster varit på sin plats

Såsom intressanta »biprodukter» vid förf:ns forskning om vår politiska visa få väl betraktas hans anteckningar om Censuren, hufvudsakligen grundade på Benzels stjernas censursanteckningar, samt hans meddelanden om utländsk literatur i Sverge, hvartill han hufvudsakligen hämtat material ur tidens bokauktionskataloger. Hvad censuren angår, är det ett kapitel, som förtjänade en särskild utförligare forskning. Material därtill saknas nog icke. Ganska intressant är i detta afseende att genomgå något af *censor rättadt manuskript*, som lemnats till tryckning. — I boksamlingarna spelar latinets och vid sidan därpå tyskan (såsom den religiösa literaturens språk) samt så småningom äfven franskan hufvudrollen. Mot slutet af frihetstiden tar franskan öfverhand.

Författarens förhoppning, att hans arbete skall vara till gagn för kommande forskare, skall utan tvifvel gå fullbordad.

Karl Warburg.

Hansen, P., Illustr. dansk Litteraturhistorie. 5—6 levering à 90 öre. Philipsen.

Jämförande Språkforskning.

Tidskriftsöfversikt.

(Forts. fr. n:r 12.)

Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, herausgeg. von E. Kuhn und J. Schmidt. Bd. XXVII.

Grekiskan är mest behandlad. Öfver nygrekiska förekomma ett par uppsatser af Hatzidakis *Zur præsensbildung des Neugriechischen* (s. 69 ff.), där han söker

att bestämma orsaken till den förvirring, som råder i motsvarigheten mellan forngrekiskans och nygrekiskans präsensbildning och finner den ligga uti aoriststammarna. Ett exempel: alla forngr. vb. på *-ωω* bilda i nygr. sitt pr. *-ωνω*; orsaken till detta sammanfall är att söka i aora som af båda slutade på *-ωσα*. Vidare kan jag ej inlåta mig härpå, ej håller på *Die altgriechischen feminina au. -os im Neugriechischen* (s. 82 ff.).

Wackernagel, som intar en framstående plats inom den grekiska språkforskningen genom sina undersökningar öfver vissa företeelser inom den grekiska vokalismen, söker i *Miscellen zur griechischen grammatik 1. Zur vocal-contraction*, att bevisa en urgrekisk kontraktion af *εγ > ē* (gr. η). För denna åsikt vill han finna ett stöd i den eliska formen *βασιλᾶες* = urgr. **basilēves*, som han säger måste uppstått genom urgrek. kontraktion af **basile-ēves* och detta åter ur **basilejēves*; men en sådan grundform är i högsta grad osäker, ty vill man hålla på Wackernagels förklaring af *-εῦς* = skt. *ayus* eller *āyus*, så kan ju lika väl en grundform **basilējēves* ansättas, och därmed försvagas detta stöd. Kommer härtill, att orden på *-εῦς* troligen ej äro bildade på ofvannämnda sätt, utan af subst. *-ē* med suff. *-eu* l. *-u*, hvilket antydes af nom. *-ης*: arkad. *γραφῆς, ἰαρός*, kypr. *ἰερός* o. s. v. (K. Z. XXIV, 300, Danielsson Gram. amm. I, 55 f.), så måste *βασιλᾶες* alldeles lämnas utom räkningen. Den æoliska böjning af vb. contracta kan ej håller bevisa W:s antagande, och den vanliga kontr. *γίλεις* o. s. v. blir ju i alla fall oförklarad.

I 2. *Die indefiniten relativa* förklarar W. *-ππ*, i de hom. *ἔππος, ὄππη, ὄππῃ* o. s. v. samt æol. *ὄππα, ὄπποτα, ὄππα* på följande sätt: genom jämförelse med sådana sammanställningar i skt som *γαῖ καὶ καὶ ο. s. v.* menar W., att vi för grekiskan ha att antaga samma juxtaposition af ett relativ med ett indefinit, båda ursprungl. deklinerade, så att *δοῖς* är äldre än *δοῖς*, lika så **ὄς πως, οὐδὲ ποῦ ὄθι ποθί* äldre än *ὄπως, ὄπου, ὄποθι*. Således måste formerna med lång konsonant förklaras genom assimilation af ursprungligt *d + k*, i *δοῖτι* och **δοππο*; böjningen har inskränkts till senare ledet, och en konsonantförkortning har inträdd i det senare språket, jfr *ποσσί > ποσί, κόμισσε > κόμισε*. Man har således att förutsätta en böjning **ὄς πος, *ὄ πᾶ *ὄ ππο*; och **δοππο* inträngde sedan i öfriga kasus och genera samt adverbena.

3. *εῦ im Ionischen und Attischen* (s. 262 ff.) utgör en undersökning om, huru urgr. *εῦα, εῦο, εῦι* uppträda inom nämnda dialekter a) *εῦα, εῦο, > ηα, ηο* hos Hom.: *βασιλῆα, βασιλῆος*, nyion. *εα εο*; att. *εᾶ, εω*: *βασιλῆᾶ βασιλῆως*. Urgr. *εῦα, εῦο, > Hom. ηα, ηο*: *νῆα, νῆος*, nyion. *εᾶ, εω* (utom i flexionsändelser, där *εα, εο*), att. *εᾶ, εω*: *ἔεα, ἔως* b) *εῦε > Hom. ηε*: *βασιλῆες*, nyion. *εε*: *Δωριέες* l. *ηε*: *φρονῆες* att. *-η*: *βασιλῆς*, sporad. *εε*: *Χαλιθῆες*. *εᾶε > Hom. ηε*: *νῆες*, nyion. *ηε*: *ἠέρος*, att. *ηε*: *τολμήστατος*. c) *εῦι > Hom. ηι*: *Πηληϊάδης βασιλῆι* = nyion.; att. *ει*: *βασιλῆι*. *εῦι > Hom. ηι*: *νῆι* = nyion.; att. *ηι*: *κλῆς, θρόω*. Om d) *η als augment in digamatisch auslautenden verben* kommer W. till den åsikt, att det i att. är nästan uteslutande och hos Hom. säkert befintligt: *ἠεῖδη, ἠοίγυντο; ἠργαζόμεν ἠργασάμεν* (C. I. A. I,

423). Han anser det således för urgrek. och jämför det med skt. *āvar, āvri* (Whitney §. 585).

4. Attisch *α aus αϜ* stöder W. på att. *εῦτω < *αιϜτω < *ϜαιϜτω, ἄιδης < *Αιδῆς, δῆς < *δαιϜς*; men däremot *δαῖρ < *δαῖϜρ*.

Homerisch *ἦϜς, εῖς* und vedisch *ayú-s* af Collitz (s. 183 ff.). Denna sammanställning söker han stödja dels på bet. af ordet hos Hom., där det håller kan öfversättas med 'liffig', 'kraftig' än med 'god', 'ädel', dels på osannolikheten af de etymologier, som förut gifvits; för öfrigt jämföres sammans. såsom *εῦσταθῆς* 'fast dastehend' (icke 'schön dastehend') o. s. v. Med afs. på formen *ἦϜς εῖς*, hvarur sedan *εῖ-* uppstått, kan jämföras *βασιλεύς < *βασιλῆϜς Ζεύς < *ΖῆϜς*.

Bland *Verschiedenes* af Brugman (s. 196 ff.) märkes: 1. Griech. *αἰέρω und αἰρω*, där han påvisar, att *αἰρω* ej kan vara grekisk utveckling af *αἰέρω*, hvarur blott kunde uppstå **ἔρω* (jfr *αἰέρω > ἔρω*), ej håller ur **ἄφέρω > lesb. αἰέρω (> αἰρω, sål. oäkta diftong)*, ty detta måste ge **ἄρω* (han jämför *τιμάω > τιμᾶω*); och ett **αϜρω > *αϜαίρω* måste likaledes ge **ἔρω*. B. säger därför, att *αἰέρω < *ἄφέρω*, men *αἰρω < *Ϝαίρω < *Ϝρω*. »Med afs. på det 'prothetiska' *α*- förhåller sig *ἄϜεω: Ϝρ = ἀνῆρ: δρ-ωπ < *ρ-ωπ* o. d.» Med andra ord, man har här att tänka sig en tvåstafvig rot *aver*, som allt efter betoningen uppträdde såsom *avr* och *ver > *Ϝρ > *Ϝαρ* (jfr *ἄγγω: nectō*).

Med afs. på 2. *Präkrt mettam* = gr. *μέτρον*, där B. förklarar *mettam < *mitra-*, är att jämföra hvad S. Goldschmidt har att anföra däremot i Zeitschr. d. morgenl., Gellsch. 1883 h. 3.

Intressant är Brugmans förklaring af n. pl. af *ā*-stammarna i gr. och l. (s. 199 f.), näml. att *ταί, θεαί, ἰσῆ, λίτῆ* ej äro analogibildningar efter *τοί* och det efter detta analogibildade *θεοί* af *o*-stammarna, utan att betrakta som ursprungliga dualer på ieu. *-ai*, jfr skt. n. d. f. *tē, sēnē* motsv. *ταί, θεαί*. Dessa ursprungliga dual. hade så mycket lättare att uppfattas som plural-former, sedan man i *o*-dekl. fått *θεοί* efter *τοί*, i synnerhet som efter dual. från älsta tid vbt ofta stod i plur. På samma sätt har man att tänka sig utv. i lat.: *istæ, equæ* har träd i st. f. **istās, equās* (jfr osk. *pas, scriftas, umbr. urtas* n. pl. f.).

Af intresse är Bartholomæ's förklaring af *θυγάτηρ* (s. 206 f.). Man har i det ursprungl. paradigm att utgå från ieu st. **dhughater-* (= skt *duhitar-*), som alt efter akcentens ställning antagit formerna **dhughater-, *dhughter-* och **dhughr-*. Nu har B. redan i sitt arbete Arische Forschungen I uppstått följande ljudlag: *media aspirata + tenuis (explosiva) > media + media aspirata* redan ieu. Således **dhughater-, *dhugdher-* och **dhugdhr-*, hvaraf genom kontamination uppstått **dhugadher-, *dhugadhr > gr. *θυγάθερ-, *θυγαθρ-* och *θυγάτερ-, θυγατρ-* förklarar genom analogi efter de öfriga släktskapsorden på *-ter-*. Må så vara, att detta senare inverkat, men enklare synes vara att säga, att, sedan man fått **dhughater- *dhugdhr-*, så har *g* inträngt i den förra formen, således **dhugater-*, hvartill sedan bildats *dhugatr-*.

Der locativus singularis und die griechische i-declination (s. 287 ff.) af J. Schmidt. Denna afhandling är otvifvelaktigt det viktigaste af de bidrag, som hittills infutit i XXVII bandet af K. Z. S. har gjort till sin uppgift och har, enligt hvad man kan tycka, lyckats uppvisa den vediska lok. -ā hos i-stammarne såsom ieu. genom jämförelse med de öfriga språken. Största delen af afhandlingen är ägnad åt förklaringen af vissa företeelser inom den grekiska i-deklinationen. S. anför följande skäl för sitt påstående, att den ieu. ändelsen i lok. af i-st. varit -ē: lit. szalē 'på sidan' måste vara lok. af szalīs; samma är förh. med ugne = skt. agnā, och ingenting hindrar att uppfatta fbg. ogni = ved. agnā. För samma uppfattning menar S., att fornir. dat. dūil < *dūli < *dūlē, likasom det gall. Ucuete tala; lika så den lat. lok. -ē: peregrē, Carthagine, Tibure, rure, hvilkas -ē ej kan vara förkortning af de jämsides stående formerna på -i (jfr umbr. ocre). Allt detta talar således för att antaga agnā vara en ieu. bildning. Ett annat bevis härför finner S. i den grek. i-dekl. Det är de homeriska formerna πόλος, πόλη, πόλης, πόλεος o. s. v., hvilkas stam πόλη genom en längre undersökning visas kunna ljudlagsenligt uppträda blott i lok., som på äldre attiska inskrifter uppträder med tillägg af det vanliga lok.-suff. -i såsom πόλη. ἀκροπόλη = hom. πόλη. En direkt motsvarighet till lok. *πολη vill S. finna i tarent. αἰ < *aiwē. Sedan man nu fått πόλη, så bildade man det öfriga paradigmet enl. följande proportion: βασιλῆι: πόλη = βασιλῆος: πόλος = βασιλῆος: πόλεος o. s. v. Sedan går S. att rekonstruera den ugrek. böjn. af i-st., hvarvid Νεγοπόλεος är anmärkningsvärdt, i fall vi där för gr. ha ett spår af gen. ändelsen såsom blott -s, således att afdela -πολε-ς och jämförligt med osk. Herentateis och möjl. skt. agnēs (af ieu. *oi-s l. *ei-s). Lok. ē finner S. i got. hēr såsom kompromissform af en lok. *hē (af en i-st.) och adv. hīr(-i). Osäker förefaller den ieu. ljudlag, S. uppställer för att förklara, hvarför ej lok.ändelsen är -ēi (sål. skt. *agnāi): ieu. ēi + kons. eller i slutljud > ieu. ē.

I Die entstehung der griechischen aspirirten perfecta förklarar S. (s. 309 ff.) dessa uppkomna genom analogibildning efter sådana former som τέτριφθε, τέτριφθον, τέτριφθαι, εἰλεχθε, εἰλεχθον, εἰλεχθαι. Efter sådana former äro först hom. δευδέχεται, δευδέχαιτο, εἰχεται o. s. v. bildade, sedan har aspirationen inträngt i både med. och akt.

Dessutom har S. i Die personalendungen -θα und -σαν im griechischen visat, huru å ena sidan -θα inkommit från perf. i impf. och sedan spridts vidare, och å andra sidan, huru -σαν från s-aoristen först öfvergått till aor. 2 och sedan till impf. opt. o. s. v. Orsak har i hvarje fall varit någon eller några formers sammanfallande t. ex. mellan pf. och impf. af vb εἶμι och s-aor. och aor. 2 af t. ex. βαίνω (*i-βη-σ^m, 2 p. *i-βη-σ(-σ): εβην, εβης).

K. F. Johansson.

Orientaliska språk. Tidskriftsöfversikt.

(Forts. fr. n:o 12.)

Den 14:de volymen af *Journal of Roy. As. Soc.* bjuder inom semitisk filologi intet af större vetenskapligt intresse. En liten uppsats af Bertin, »*Suggestions on the Formation of the Semitic Tenses, a Comparative and Critical Study*» (14 ss.), borde visserligen göra det genom val af ämne, men behandlingen är ytterst ytlig, hvarken jämförande eller kritisk i någon grundligare mening och vitnar om en fullkomlig obekantskap med modern språkvetenskap. I fråga om det semit. perfektet har förf. dock den enl. refs åsikt fullkomligt riktiga, men ännu aldrig af någon klart framhållna grundtanken, att alla dess former äro ursprungligen nominalformer med possessiva pronominalsuffix. Prefixbildningen i imperfektet vill han däremot på det mest omöjliga sätt förklara ur sammansättning med flere olika verbalstammar, som alla betyda »vara». För numismatici af stort intresse är Sauvaires på franska skrifna »*Arab Metrology*» (25 ss.), fortsatt från Vol. X. (1878), en öfversättning af den moderna arabiska författaren Ed-dehabi's ytterst detaljerade och noggranna undersökningar öfver alla i Orienten nu kursrande guld- och silfvermynts halt och vikt. Ett allmänare intresse erbjuder en uppsats af Muir, »*The apology of Al-Kindy*» (20 ss.), en kristen arab, som i sitt svar på ett bref från sin bästa vän, en muhammedan, framställer ett för sin tid förträffligt försvar för kristendomen mot islam. Ganska läsvärd är ock Kays »*Al-Kâhira and its Gates*» med förklaring af åtskilliga kufiska inskrifter öfver Kairos portar. — Till den sanskritiska språkforskningen höra två obetydliga uppsatser »*How the Mahâbhârata Begins*» af Arnold, och ett »*Sanskrit Ode addressed to the Congress of Orientalists at Berlin 1881*» (8 ss.), by the Lady Pandit Ramabai (från Silchar, Assam), öfversatt af Monier Williams. Bättre är den dravidiska filologin representerad genom en liten uppsats af Rice om »*The poet Pampa*» (5 ss.), som, född 824 i Sjaka, var den förste som skref episka stycken, »*Adi Purana*» och »*Pampa Bharata*» på Kannada eller Karnataka (Kanaresiska). Inom den indiska religionsvetenskapen lennar den nyssnämde sanskritisten Williams en särdeles intressant framställning af »*The Vaishnava religion with special reference to the Sikshâ-patrî of the Modern Sect called Srâmi-Nârâyana*» (28 ss.) efter en reformator, (född 1780 i Tjapai, en by n. o. om Lakhnau), som likt många andra sökt ur sitt förfall upphjälpa den moderna Hinduismen, eller som den med sitt enda inhemska namn rätteligen borde kallas *Arja-dharma*, »den ariska läran». Den buddhistiska arkeologin riktas med flere bidrag, Lillies »*Buddhist Saint Worship*» (9 ss.) och tre uppsatser af Simpson »*The Buddhist caves of Afghanistan*» (13 ss.), »*A sculptured Tope on an old Stone at Dras, Ladak*» (11 ss.) och »*The identification of the sculptured Tope at Sanchi*» (3 ss.). Till allmän arkeologi kan hänföras Bayleys lärda och intressanta undersökningar »*On the Genealogy of Modern Numerals*» (42 ss.), där han söker uppvisa de indiska (d. v. s. våra arabiska) siffrors härkomst, från de hieroglyfiska taltecknen och genealogiska sammanhang med de i deras ställe nytjade

bokstafsformerna i olika alfabet. — Till den kinesiska filologien hör Kingsmill's högst värdefulla, på inhemska källor grundade framställning af »*The intercourse of China with Eastern Turkestan and the Adjacent Countries in the Second Century B. C.*» (31 ss.). Äfven kinesisk etnografi erhåller ett litet, men innehållsrikt bidrag i de La Couperies notis »*On a Lolo MS written on Satin*» (4 ss.). Här af framgår, att den i sydvestra delen af provinsen Le-chuen bosatta folkstammen Lolo för sitt från kinesiskan alldeles skilda språk*) nyttjar ett alfabet, som Couperie å ena sidan vill identifiera med skriftformen på ett vid Harapa (nära Lahore) funnet stensigill (från 4:de årh. f. Kr.) och å andra sidan sätta i samband med koreanska och japanska alfabet, för att därur om nagari-alfabetets uppkomst draga en slutsats, som han sedan tänker utveckla i en följande tidskriftsartikel »*On the Eastern Alphabet and the Indo-Chinese Origin of the Indian writing*». — Den afrikanska filologien representeras dels af Schöns »*Grammatical Sketch of the Haüsa Language*» (42 ss.), som icke erbjuder något nytt utöfver hans 1862 utgifna »*Haüsa-Grammar*», dels ock af Custs för sin tid välkomna »*Notice of the Scholars who have Contributed to the Extension of our Knowledge of the Language of Africa*» (16 ss.), hvilken dock sedermera ersatts af samme förf:s nyss utkomna rikhaltiga »*Sketch of the Modern Languages of Africa*» (2 voll. 1884) med 2 förträffliga språkkartor. — En likartad välkommen vägledning för studierna på en del af det vidsträckt uralaltaiska språkområdet har samme ovärderlige Cust skaffat oss i ett bref från prof. Jülg »*On the present State of Mongolian Researches*» (24 ss.) med utförlig bibliografi. Ett annat bidrag på samma område lemnar Koelle i en lärorik monografi, »*On Tartar and Turk*» (35 ss.), där han söker utreda den ursprungliga formen och betydelsen af dessa så ofta promiscue begagnade namn: *tartar* ej *tatar*, *türk* bättre än *turk*, bägge betydande »nomad», »vagabond», af en rot *tar: tur*.**) Mähända hör ock till samma språkområde det största och vida förnämsta af alla i denna Vol. innehållna arbeten, Sayces utomordentligt viktiga »*The Cuneiform Inscriptions of Van, deciphered and translated*» (120 ss.). Dessa armeniska inskrifter, bekanta för redan 50 år sedan och publicerade i Journ. Asiat. (1840) efter kopior af en ung martyr på vetenskapens fält, Prof. Schulz (mördad af kurderna 1829), skilja sig från de tre på de Akämenidiska monumenten förekommande kilskriftsarterna, den persiska, den assyriska-babyloniska och den (tilsvidare s. k.) mediska, och hafva flere gånger gjorts till föremål för lärde mäns (Hincks, Saulcy's, Rawlinsons, Müllers, Lenormant's) undersökningar, men utan framgång. Slutligen trodde sig Mordtmann i ett grundligt och utförligt arbete »*Entziffer. und Erklär. der armen. Insehr. von Van*» (ZDMG. Bb. 26 och 31, 265 ss.) hafva nått det sökta målet, men detta arbete, som grundades på det ganska rimliga antagandet, att här före-

läge ett med armeniskan nära besläktadt språk, har ansetts fullständigt förfeladt, sedan Hübschmann (i Kuhns Zeitschr. b. 23) förklarade, att det af Mordtmann konstruerade språket hvarken kan vara armeniskt eller ens iraniskt. Ännu olyckligare utföll ett försök af Robert (»*Etude philol. sur les Inscript. cunéif. de l'Arménie*», 1876), som utan en skynt af Mordtmanns lärdom och epigrafiska sakkunskap ville bevisa, att språket vore semitiskt (assyriskt). Att framställa, på hvad sätt Sayce lyckats, med ledning af en idé af fransmannen Guyard, dechiffrera denna nya art af kilskrift, som befunnits vara en konsekvent ombildning af den assyriska i dess under 9:de årh. f. Kr. brukliga form, tillåter icke utrymmet, lika litet som att ge ett begrepp om språkets art. Den som assyriolog med rätta berömde, men som komparativ språkforskare ofta öfverskattade förf. nämner intet om språkets möjliga släktskapsförhållanden, men af flere grammatiska drag, saknaden af genus, deklination med 9 kasus, verbalstammarnas bildning m. m. vill det synas, som här föreläge ett uralaltaiskt språk. — Anmälningar af arbeten ingå icke i denna tidskrifts plan.

Den ofvan anförda årgången af *Journal Asiatique* har sin förnämsta betydelse på det epigrafiska området, äfven om man dit icke vill föra de egyptologiska artiklarna, som på senare tider utgjort en af denna tidskrifts prydnader. Mariettes berömde efterträdare vid museet i Bulak, Maspéro, publicerar här »*Les Chants d'amour du papyrus de Turin et du papyrus Harris n° 500*» (43 ss.), i urskrift och öfversättning, hvilka erbjuda en öfverraskande likhet med »Höga visan». Till samma (hamitiska) språkfält hör äfven Bassets innehållsrika »*Notes de lexicographie berbère*» (62 ss.) från fyra olika dialekter: *Rif*, vid kusten ö. om Tanger, *Djerba*, *Ghat* och *Kel-oui* s om Tunis. — På det semitiska området finna vi utom Devic's literaturhistoriska upptäkt af »*Une traduction inédite du Coran*», den första europeiska, skriven på latin af en tysk fransiskanermunk Germanus i mediet af 17:de årh., och Huarts rätt obetydliga »*Notes sur quelques expressions du dialecte arabe de Damas*» (53 ss.) blott epigrafiska arbeten, men bland dessa ett af utomordentlig vikt, de Vogüé's »*Inscriptions palmyréniennes inédites*» (50 ss.), som lemnar text och tolkningsförsök till »en af de största, märkligaste och kostbaraste» hittills kända semitiska inskrifter. Det är ett palmyreniskt senatsbeslut af den 18 April 137 e. Kr. rörande tull- och skatteuppbörden, som innehålles i denna af furst Lazareff upptäckta och kopierade bilingua (aramäisk grekiska) inskrift, hvars stora språkliga betydelse blifvit närmare uppvisad af Sachau (i ZDMG se ofvan). De likaledes enbart på inskrifter grundade sabäiska (himjariska) studierna erhålla en rik tillförsel af vetenskapligt sofradt material genom en fortsättning af herrarne Derenbourgs »*Etudes sur l'épigraphie de Yémen*» (49 ss.), som innehålla 14 utgifna inskrifter i original och öfversättning. Renan tolkar »*Deux monuments épigraphiques d'Edesse*» (35 ss.), fotografier af stenskulptur, den ena med ett manligt hufvud, som Renan i strid med Sachau vill fatta som ett Kristusporträtt, och den bekante Clermont-Ganneau riktat den semitiska sfragistiken med en noggrann beskrifning af 49 »*Sceaux et cachets israélites, phéniciens et syriens*». (42 ss.). Till epigrafiken kan

*) Om detta språks sannolikt tibetiska släktskap hänvisar ref. till Cust's "Sketch of the modern languages of the East Indies" (London, 1878), där detta folk under formen *Lolu* äfven omnämnes såsom bosatt vid Mekhong-floden.

***) Af Vámbéry's "Etymol. Wörterb. der turko-tatar. Sprachen" (Leipz. 1878) synes det ref. otvifvelaktigt framgå, hvad dock förf. ej antyder, att man äfven för dessa språk får antaga olika aflydsstadier i roten.

också räknas Guyards små lärorika »Notes de lexicographie assyrienne» (15 ss.). — På det indoeuropeiska området ger oss Darmesteter en fortsättning af sitt värdefulla »Fragment d'un commentaire sur le Vendidad» (22 ss.), och Feer ett utdrag af sina lärda och grundliga »Etudes Bouddhiques. — Comment on devient Arhat» (34 ss.), d. v. s. uppnår den kvinnan tillkommande grad af fullkomlighet som motsvarar buddha för mannen. Men äfven här erbjuda de epigrafiska artiklarna största språkvetenskapliga intresset, i synnerhet Barths »L'Inscription sanscrite de Han Chey» (11 ss.), en ort i Kambodja, och fortsättningar af Senarts »Etude sur les inscriptions de Piyadasi» (60 ss.), innehållande en jämförande framställning af de nästan identiska edikten från Dhauli och Djaugada (jfr härtill Kerns art. »on the separate Edicts at Dhauli and Jaugada» i Journ. of Roy. As. Soc. 1880). — Slutligen finna vi äfven på det indokinesiska området en intressant epigrafisk studie i Aymonier's »Quelques notions sur les inscriptions en vieux khmêr» (95 ss.). Khmêr är det inhemska namnet på Kambodjas folk och språk. Den särskilda afdelningen »Nouvelles et mélanges» innehåller bland annat »Quelques notes de lexicologie malaises» (7 ss.) af Devic, »Miscellanées chinoises» (20 ss.), af Huart, innehållande utdrag af en resebeskrifning från provinsen Kiang-su, »Notes sur quelques passages des inscriptions de Van» (6 ss.) af Guyard med viktiga tillägg till Sayces arbete, samt en utförlig och erkännande anmälan (14 ss.) af Landbergs »Proverbes et dictons du peuple Arabe» af de Goeje (jfr N. Revy n:o 7). Till sist innehåller denna årgång som vanligt en förträffligt vägledande »Rapport sur les travaux du Conseil de la Société asiatique pendant l'année 1882—1883» (112 ss.), där Darmesteter gifver en af mer än 300 boktitlar och hänvisningar till tidskrifter åtföljd öfversikt öfver årets skörd på den orientaliska litteraturens fält.

H. A.

Klassiska språk.

Heinichen, Friedrich Adolf, Uebungen im lateinischen Stil für obere Gymnasialklassen mit Hinweisen insbesondere auf Zumpt's Grammatik und des Verfassers "Theorie des lateinischen Stils". 3:e verbesserte Aufl.* Leipzig 1883, C. A. Koch. 148 s. 8:o. Pr. 2 M.

Föreliggande »Uebungen» hafva flera förtjänster, som lätt falla i dagen, om man tager i betraktande några här och där gängse missförhållanden. Det är icke så ovanligt, att den s. k. temasvenskan, hvars största förtjänst förlägges i dess korthet, endast består af några meningslösa »meningar», fullproppade med alla möjliga och omöjliga grammatiska svårigheter. Redan det fadda innehållet är tillräckligt för att väcka lärjungens afsmak för latinskrifningen. Kommer så därtill, att i hvarje ord

lurar en snara, och att i det skenbart lätta ligger en hund begrafven, då är latinets förhatlighet väl preparerad, och den gosse, som under sådana förhållanden kan förälska sig i den blodlösa dockan, hans hjerta måste af naturen vara illa placeradt eller ock genom skoltvång bragt ur sitt rätta läge. Heinichens öfningar däremot utmärka sig fördelaktigt genom ett omvexlande och tilltalande innehåll. En annan med innehållslösheten sammanhängande brist är den, att de s. k. »stilarne» äro minst af allt några öfningar i stil. Men vill man tillgodose lärjungarnes stil, har man att undvika två ytterligheter, hvilka äro lika vanliga som förderfliga. Den ena består däri, att svenskan latiniseras. Härigenom är det visserligen möjligt att få ett godt resultat, men det är blott skenbart. Ty hvad man möjligen vinner i den latinska öfversättningens riktighet, det förlorar man genom att förderfva lärjungens öra och smak för den svenska stilen. Och vinsten är i alla fall icke så stor, då lärjungan icke blir medveten om språkens olika egendomligheter. Den andra ytterligheten består däri, att man till öfversättning lämnar en helt och hållet moderniserad svenska med modernt innehåll. Ett specifikt modernt innehåll kan icke öfverflyttas till ett antikt språk. En sådan öfverflyttning blefve icke en öfversättning, utan en skapelse af ett nytt språk med det gamla som råämne. Den långt drifna moderniseringen vållar skolynglingen allt för stora svårigheter vid öfversättningen. Då finnas två olika sätt att gå till väga. Det ena är att med vidlyftig preparation lotsa honom igenom, det andra att lämna honom vind för våg. I senare fallet finner han, att litet eller mycket arbete föga gagnar, och förlorar modet och lusten. I förra fallet förekommes hans själfverksamhet, då läraren öfvertagit hela ledningen och han själf får följa med som overksam passagerare. Nej, skall ynglingen få lust för ett ämne, så måste han känna sig själfständig och märka, att hans själfverksamhet kan något uträtta. Det är tillämpningen af denna grundsats som föresväfvat förf. som ändamål med dessa stilöfningar. Innehållet är taget från antik mark eller också från ett område, som är gemensamt för antiken och den nyare tiden. Tyskan är i allmänhet ansluten till det latinska uttryckssättet, men afviker därifrån, då dess egna lagar fordra det, och stundom när de medgifva det, för att göra lärjungarne medvetna om språkens olika natur. Svårare uttryckssätt och talesätt, som det större flertalet icke skulle finna, anmärkas i noter under texten, åtskilliga anmärkas före stycket utan signering af ordet för att icke gå lärjungens arbete i förväg. Stilsamlingen är ämnad för de öfre klasserna, det vill för oss säga den öfversta eller snarare öfversta afdelningen. Desideranda för svenska lärare (då den här ju icke kan begagnas af lärjungarna) hade varit en innehållsförteckning och ett register öfver de grammatiska och stilistiska svårigheter, som i stilarne exemplifieras. E. R.

Lyth, P. G., De latinska verbens att-konstruktioner. En minneshjelp vid latinskrifning. 8:o, 34 s. Sthlm, Bokförlagsbyrån. 75 öre.

Ciceronis, M. Tullii, orationes selectæ. VIII. In Catilinam I—IV. Pro Archia poeta. De imperio Cn. Pompeii. Pro Sexto Roscio Amerino. Pro Milone. Med förkl. anm. af R. Törnebladh. 4:e uppl. 8:o, 290 s. Sthlm, P. A. Norstedt & Söner. Inb. 3: 50.

* En äldre upplaga af dessa Uebungen är öfversatt och bearbetad af f. d. Lektor A. Falk: Latinska skriföfningar etc. Sthlm 1854.

Romanska språk.

Pettersson, E. W., Om de franska hjälpverben under belysande jmförelse med språkbruket i latinet, tyskan och engelskan. I Gäfle läroverks program 1882, 1883, I, II, XXXVII + XV sidor. 4:o.

För en gång må det ske, att granskningen vänder sig mot korrekturläsningen, så odiöst än detta är. Men vid anförandet ur främmande språk af uttryck, som skola belysa regler eller annars gifva upplysningar, är det en viktig sak att aflägsna tryckfel. I ofvanstående arbetes första del finnas de dock i förfärande mängd och representera alla grader af betänklighet. Hvad lär oss förf. t. ex. i sista raderna af s. XXI, där han vill visa användningen af *avoir* och *être* vid *décamper* med följande exempel: *Les troupes ont décampé à la hate* (sic) och *Les troupes ont décampés* (sic)? Lyckligtvis citeras källan, Littré, som har: *Les troupes ont décampé à la hâte* och *Les troupes sont décampées*. (I följande rad står: *Vous ne trouverez rein*, il est *décampé* med tre blomstrande fel, utom det att exemplet ej finnes i Littré, såsom förf. uppger.) Man frestas tro, att *le ver* kan betyda glaset, då förf. säger det två gånger s. XX, eller att det finnes ett franskt verb *dégeler*, då förf. anför det fem gånger kort efter hvarandra s. XXIII; m. m. Då förf. loftar oss ytterligare alster af sin penna, så tror ref. sig vara ursäktad för den gjorda anmärkningen och vågar äfven hoppas, att förf. ej däri skall se någon som helst småaktighet.

Skåda vi nu litet djupare, må det villigt erkännas, att arbetet har sitt berättigande och sin förtjänst. Det kommer till mötes ett känt behof och gifver fullständigare än något annat arbete upplysningar om vissa användningar af hjälpverben. Tyngdpunkten i afhandlingen är kap. VIII, som behandlar *avoir* och *être* vid en del intransitiva verb. Detta kapitel kan med fördel rådfrågas, och tack vare talrikheten af de upptagna fallen skall sällan den forskande lämnas i sticket. Äfven bedömandet af hit hörande företeelser synes i allmänhet riktigt.

Ett par anmärkningar af allmänare art torde ej vara obefogade. Dels är för en stor mängd exempel ej källan angifven; men i en aldrig så litet vetenskapligt hållen uppsats borde man aldrig röra sig med exempel, för hvilka ej tydliga hänvisningar finnas. Dels äro exemplen ej alltid rätt sofrade och digererade. Därigenom sker, att det reflexiva uttrycket *Ils se sont couché* (sic) *fort tard* får gälla såsom exempel på neutralt användande af *coucher* I, s. XXI; *il est trois heures sonnées* tjänar såsom exempel på *sonner* böjdt med *être* I, s. XXXVI; en sats med *gezweifelt* skall belysa användningen af *verzweifeln* I, s. XXIV, såvida ej här åter föreligger något förtvifladt tryckfel. Att de många rent passiva uttrycken fått plats bland exemplen på neutrala verb, är olämpligt.

Endast en detaljanmärkning skall ref. göra; den kan möjligen vara af någon betydelse. Det såges I, s. VI, mom. g), att *aller* med infinitiv kan stå i vilkorsatser med *si*. Denna regel är ej riktig; man borde tvärtom påpeka, att icke blott de vanliga futurerna, utan

äfven detta perifrastiska är oanvändbart i dessa slags satser. Vål hör man i det vårdslösa dagliga talet både det ena och andra så användas, men i vårdad stil bör intetdera förekomma. Enstaka undantagsfall kunna påträffas, och förmodligen har ett sådant föranlett förf:s regel; det vore här särskildt önskvärdt, att man upplystes om, hvar exemplet är taget.

J. V.

Germanska språk.

Franke, F., Die praktische Spracherlernung auf Grund der Psychologie und der Physiologie dargestellt. Heilbronn, Gbr. Henninger 40 s. 8:o. Pr. 0: 60 Mk.

Inledningsvis erinrar förf. till denna med skäl uppseendeväckande broskyr, att, ehuru väl teori el. vetenskap och praxis på det språkliga området lika litet som i flere andra discipliner sällan pläga följa hvarandra åt, språkvetenskapens vacklande i att bestämma språkets väsen dock varit rätt ödesdigert för den praktiska sprakundervisningens metod. Längre har man fattat språket såsom ett konkret, ett lefvande väsen, något för sig bestående, och ännu är nog ej denna åsikt utdöd, men därbredvid har en annan vunnit fast fot, hvilken ser i språket blott en psykisk process och betraktar individens språk såsom "en psykologisk mekanism, som är förbunden med språkorganens rörelser och hvars funktioner låta känneteckna sig såsom reproduktion och analogieverkan". Fasthåller man denna uppfattning af språket oah lemnar man ej ur sikte, vare sig den ena eller den andra faktorn — den psykologiska och fysiologiska — vid språkets alstrande, torde teori och praktik lättare kunna räcka hvarandra handen vid lärandet af ett främmande språk.

Liksom hvarje individ strängt taget talar sitt språk, har sitt särskilda sätt att uttrycka sina föreställningar och tankar, på samma sätt förhåller det sig med de särskilda språken, af hvilka hvart och ett utgör en större eller mindre serie af individspråk. Lärandet af ett främmande språk är därför egentligen att intränga i ett främmande sätt att tänka. Huru kan man nu med möjligast ringa tids- och kraftanvändning intränga i ett främmande tänkande så till innehåll som form? Läger man märke till, huru barnet inhämtar sitt modersmål, finner man, att det tillägnar sig af det lefvande, tllade språket blott det nödvändigaste, det i dess omgivning använda (familjespråket), att härvid alla sinnen, framför alt synsinnet spelar en stor och underlättande roll, att barnet lär sig språket omedvetet och på samma språk, som det just skall lära sig.

Stödd på dessa fakta, menar förf., kan man ge sprakundervisningen en annan form än den hittills varande ("öfversättningsmetoden"). I stället för att blott sammanställa de främmande symbolerna (skriftecknen) med motsvarande i modersmålet, bör man med hjälp af öga och öra förbinda de talade orden med begreppen. Man bör till en början hålla sig till en mindre sfär af språket, det nödvändigaste af talspråket och framför alt,

såvidt möjligt är, lära det främmande språket med detta språk själf såsom uttrycksmedel.

Hvad härvidlag är af första och största vikt är att förskaffa sig en noggrann och klar föreställning om det ifrågavarande språkets "artikulationsbasis" d. v. s. talorganens för hvarje språk åtminstone i någon mån olika och därmed karaktäristiska inställning ("Indifferensläge") t. ex. arten af läpparnes verksamhet (såsom i engelskan) o. dyl.: ljuden böra inläras nationellt, sådana de verkliga förekomma i det främmande språket. Därjämte bör man utgå från det *verkliga ordet*, ej från de skrifna symbolerna. "Man lär sig med det hittillsvarande systemet", säger förf., "mestadels icke det främmande språket, utan dess "ortografi". Däraf förklaras det skenbart besynnerliga faktum, att mängden, som lärt sig engelska och franska "perfekt" hemma, ej kan göra sig förstådd i England och Frankrike och sålunda ledes på den sorgliga idén, att människorna där ej förstå sitt eget mål."

Vid lärandet af ett språk må man börja med en fonetiskt skrifven text, omfattande samtal eller små idiomatiskt skrifna berättelser. Denna text öfversättes och förklaras ord för ord, inöfvas i dess yttre (ljud-)form nationellt samt läres ordagrant utantill. I stället för öfversättning från modersmålet till det främmande språket, förekomma fria arbeten — affattande af bref o. dyl. samt talöfningar. Slutligen tillkommer grammatiken i knappast form, endast tjänande till illustration af språket, ej tvärtom. I synnerhet bör man härvid fästa vikt vid särhållandet af stam och ändelse. En vokabelbok endast omfattande talspråket, bör inrättas så, att den upptar orden, ordnade i grupper antingen efter betydelse — eller formförvandtskap — eller efter båda, den ena såsom huvudindelingsgrund — dock ej såsom nu för tiden med bredvidstående öfversättning, utan med en teckning af de föremål, för hvilka orden äro symboler t. ex. vid ordet *chapeau* ej öfvers. *hatt* utan teckningen af en sådan. De ord, som ej äro symboler af sinnligt framställbara föremål, skola återges genom omskrifning, hällre än öfversättning o. s. v. Sedan man inhämtat talspråket, skrider man till studium af skriftspråket, det poetiska språket och ändtligen till ett historiskt vetenskapligt språkstudium.

För utrymmets skull har refer. endast antydningvis kunnat påpeka den tänk- och läsvärda skriften, men anbefaller den åt alla som intressera sig för "språkfrågan". Det är mer än troligt, såsom anmäl. i "Literaturblatt" framhöll, att dessa åsikter ej i det första skola vinna genklang hos den praktiska språkundervisningens män. Förf. betonar ock själf till sluts, att han blott försökt "i princip besvara frågan, frigjord från alla speciella förhållanden och undervisningsformer". Erinras må att han utredt den hufvudsakligen ur psykologisk synpunkt.

Gust. Stjernström.

Schröer, M. M. Arnold, Über den Unterricht in der Aussprache des Englischen. Zweiter, wesentlich erweiterter Abdruck. Berlin, Jul. Springer 1884. 60 s. 8:o 1 tab. Pr. 1: 40 Mk.

Förf. till ofvan ställda arbete, docent i engelsk filologi vid universitetet i Wien, såsom fonetiker lärjunge

till mr Sweet i London, hvilken arbetet ock är tillägnadt, framhåller strax från början fonetikens vikt såväl för den historiska grammatiken, som i synnerhet för den praktiska språkundervisningen. Af synnerlig betydelse är fonetiken vid inhämtandet af ett främmande levande språk. Såvidt refer. har sig bekant, begynner ock denna vetenskap vinna erkännande öfveralt, och det torde ej vara förmätet antaga, att den inom ej aflägsen framtid så snart den hunnit utveckla sig till en ordnad disciplin, skall bli outhärlig vid lärandet af ett främmande språk. Naturligtvis göres den ej småbarnen behof; de behöfva ej dissekera och innöta ljuden, de äro begåfvade med denna oförlikneliga efterhärnningsförmåga, som kommer dem att af sig själfva träffa det rätta ljudet, en förmåga som för de fleste olyckligtvis aftar konstant med åren. Fonetiken är för den vuxne, som medelst studium behöfver återförvärfva denna sin förlorade omedvetna förmåga. Det är ej nog med, att man i utlandet på måfå studerar uttalet och af en "infödd" språklärare, hvilken auktoritet oftast må vara mer än tvifvelaktig, låter inbilla sig, att man talar språket som en inföding, man måste själf kunna sällägga ett främmande ljudsystem och fatta dess ställning till modersmålet och sedan flitigt inöfva de främmande ljuden, för att sägas kunna beherska dem. Den infödde språkläraren är för fonetikern ej någon auktoritet, blott iakttagelsematerial, såvida han möjligen själf ej är en skolad fonetiker.

I denna allmännare hållna början inströr emellertid förf. goda anmärkningar och vinkar till nyengelskans ljudlära, påpekar, hvad som må anses för normgifvande engelska m. m. I det följande framställas korteligen de nyare fonetiska systemen, deras tillämpning på engelskan, såsom af Sweet, Trautmann (Anglia I s. 582 ff.) m. fl. Med rätta synes han betrakta Trautmanns system såsom oanvändbart för praktiska ändamål. Vidare meddelar förf. Sweets beteckningssätt jämte en sin egen modifikation, hvilken han praktiskt använt vid undervisning i engelska och funnit ändamålsenlig. Till slut lemnas i en särskildt tabell öfversikt öfver 12 olika i engelska och tyska arbeten (grammatikor, ordböcker) använda beteckningssätt för det engelska uttalet. I ett särskildt "Nachtrag" meddelar förf., att under tryckning är en "Elementarbuch des gesprochenen Englisch" af Sweet, som med första utkommer, och omnämner det hufvudsakliga innehållet samt anför några utdrag därur med den af Sweet begagnade transskriptionen.

Den lilla broskuren, som först publicerades i "Zeitschrift für das Realschulwesen" Bd. VII, här utgifven i andra tillökade upplagan, är i det hela intressant och lärrik samt af verkligt gagn för alla, som sysselsätta sig med studiet af engelskan eller meddela undervisning i detta ämne.

Gust. Stjernström.

Jahresbericht über die erscheinungen auf dem gebiete der germanischen philologie, hrsg. von der gesellschaft für deutsche philologie in Berlin. 5 jahrg. 1883. 1 abt. 128 ss., 8:o. Leipzig, Carl Reissner 1884.

Naturvetenskap.

Hellmann, Gustav: Repertorium der Deutschen Meteorologie. Leistungen der Deutschen in Schriften, Erfindungen und Beobachtungen auf dem Gebiete der Meteorologie und des Erdmagnetismus von den ältesten Zeiten bis zum Schlusse des Jahres 1881, mit einer Karte und einer lithographischen Tafel. Leipzig, Wilhelm Engelmann, 1883.

Med den snabba utveckling, som naturforskningen under senare decennier tagit, blifva repertorier af nu ifrågavarande slag ett allt större önskningsmål, ty i den mån publikationernas antal stiger, växer ock svårigheten att taga kännedom om, hvad som i en viss riktning utförts. Inom meteorologien har detta på senare tider allt lifvigare insetts, och vid meteorologiska kongresser och komité-sammanträden ha mer än en gång önskningsuttalats, att för hvarje särskildt land måtte utgifvas en historik öfver de meteorologiska arbetena, samt en katalog öfver utgifna och i manuskript befintliga arbeten och observationsserier. Hvad angår Sverge, så har hittills i denna riktning endast utgifvits en uppsats i Nordisk Tidskrift för 1881 af *C. G. Fineman: De meteorologiska arbetena inom Sverge*, åtföljd af en *Förteckning på Svenska arbeten och uppsatser i meteorologi publicerade 1856—1881*. Denna förteckning är visserligen ganska god för den korta tid den omfattar, men ett fullständigt arbete af ofvan antydda omfattning vore fortfarande ytterst önskvärdt och lärer vara under arbete vid meteorologiska Central-Anstalten.

Hvad Hellmanns arbete angår, så är det en stark volym på omkring 500 sidor stor oktav, som svårigen kan undvaras af någon fackman, som önskar taga kännedom om, hvad som redan uträttats i den riktning, hvari han själf för tillfället arbetar. Boken omfattar tre delar: 1. *Bibliografi*, 2. *Observationer och Observations-serier* och 3. *Historik*.

Den första delen sönderfaller i två underafdelningar, hvaraf den första är personal-, den andra realkatalog. Personalkatalogen innehåller i alfabetisk ordning samtliga tyska författare i meteorologiska ämnen, och under hvarje namn finnes först korta personalnotiser och därpå en förteckning på alla den ifrågavarande personens kända skrifter eller uppfinningar. I realkatalogen förekommer endast hänvisningar till personalkatalogen, t. ex. *Aequatorialstrom*, Mühry 20, 29 (1866—67) . . . . betyder: se rörande detta ämne de arbeten af Mühry, som hafva numren 20 och 29 och äro tryckta 1866 och 1867.

Den andra delen omfattar först en alfabetisk förteckning på samtliga orter i Tyskland, på hvilka meteorologiska observationer utförts eller utföras. Under hvarje station är i korta drag angifvet: stationens geografiska läge och höjd öfver hafvet, observationsåren och dagliga observationstiderna, stationens föreståndare, hvad som blifvit utgifvet af observationerna och i hvilka publikationer, samt hvilka speciella arbeten rörande ortens klimatiska och meteorologiska förhållanden som utförts, det sista genom hänvisningar till personalkatalogen. I denna del gifves ock specialtabeller såsom förteckning på stationerna i hvarje tysk stat, på dem, hvars observa-

tioner utgifvas in extenso, på skogsstationer, signalstationer på kusterna, internationella stationer, stationer på större höjd än 600 meter, på stationer, hvarest observatorats mer än 50 år, o. s. v.

Tredje delen slutligen omfattar en högst fullständig tyska meteorologiens historia.

Arbetet är, som sagdt, i hög grad värdefullt för fackmannen, och vi lyckönska författaren till att därigenom hafva gjort sig väl förtjänt af alla meteorologers tacksamhet.

H. Hildebrand Hildebrandsson.

Schenk, A. (unter Mitwirkung von Prof. Detmer u. a.) Handbuch der Botanik. Dritter Band, erste Hälfte. 8:o. 432 pg. Breslau (Trewendt) 1884. 12 Mark.

Under den gemensamma titeln *Encyclopædie der Naturwissenschaften* började i Tyskland 1879 utgifvas en serie matematiskt-naturvetenskapliga arbeten, hvaraf ofvanstående utgör en afdelning. Encyclopædie der Naturwissenschaften afser att lemna en omfattande och på vetenskapens senaste resultat grundad framställning af de olika matematiskt-naturvetenskapliga disciplinerna.

I fråga om botaniken, där i stället för lexikologisk anordning materialet fördelats på större eller mindre afhandlingar, torde de särskilda författarne kunna anses hafva på ett synnerligen lyckligt sätt löst sin alt annat än lätta uppgift. Verket föreligger visserligen ännu icke såsom ett afslutadt helt, men vi behöfva för att motivera vår mening framhålla endast följande afhandlingar: *Die physiologischen Leistungen der Pflanzengewebe von Prof. Haberlandt*, *Die Algen im weitesten Sinne von Dr. Falkenberg*, *Die Morphologie der Phanerogamen von Prof. Drude*. Det är här icke fråga om en mer eller mindre okritisk kompilation af andras uppgifter, utan materialet har underkastats en omsorgsfull och själfständig behandling.

Första hälften af det tredje bandet innehåller tvänne arbeten:

Die Spaltpilze von Dr. Zopf, s. 1—98.

Vergleichende Entwicklungsgeschichte der Pflanzenorgane von Prof. Goebel s. 99—432.

På grund af sin utomordentligt stora betydelse i flera afseenden hafva bakterierna (Spaltpilze) på sista tiden blifvit gjorda till föremål för nästan otaliga undersökningar. Resultaten af dessa undersökningar äro emellertid spridda på de mest skilda håll, i tidskrifter, akademiers handlingar, disputationer o. d. samt således i allmänhet tämligen svårtillgängliga. En sammanfattande framställning af bakteriforskningens nuvarande ståndpunkt har därför länge varit med väntan motsedd, och författarens arbete är så mycket mer välkommet som han själf är en af de mera bemärkte forskarne på ifrågavarande område.

I följd af bakteriernas ringa storlek och svårigheten dels att erhålla rent undersökningsmaterial, dels att sedan kunna behålla det rent leder studiet af bakterierna ytterst lätt till misstag och en oriktig uppfattning. Också hysa forskarne på detta område i vissa afseenden alldeles motsatta meningar. Å ena sidan (*Cohn*) anses, att de olika sjukdomar, jäsnings- och förruttelseprocesser, som af bakterier orsakas, äro framkallade af *specifikt skilda*

bakterier, under det att från andra sidan (*Billroth, Næ-geli*) påstås, att en och samma bakterie-art kan under olika yttre förhållanden undergå betydliga förändringar icke blott i morfologiskt utan ock i fysiologiskt afseende.

Hvilkendera åsikten är den rätta, är framtiden förbehållet att uppvisa. Förf. ansluter sig afgjordt till den senare skolan och är en af hennes förnämste förkämpar. Han framhåller således, att mellan de bakterier, som beskrivas under namn af *Micrococcus*, *Bacterium*, *Bacillus*, *Spirochæte* och *Spirillum*, förefinnes ett genetiskt samband, och att olikheterna äro en produkt af förändrade livsvilkor. Utvecklingsgången är hos t. ex. *Bacterium aceti* följande: ur Coccus-formen uppstår *Bacterium*-formen (*Kurzstäbchen*), och ur denna utvecklar sig sedan *Bacillus*-formen (*Langstäbchen*); blifva dess celler efter fortsatta delningar radade intill hvarandra, bildas *Leptothrix*-formen. *Bacillus*-formen kan återigen genom delning återgå till *Bacterium*-formen och denna på samma sätt återgå till coccer, hvilka senare såsom den slutliga produkten af dessa fortgående delningar äfven fått namn af *gonidier* — ett mycket olämpligt namn, då härmed som bekant sedan länge afses något helt annat. Ofta kan man på en och samma cellträd iakttaga celler tillhörande flera af dessa olika former. Under sådana förhållanden har förf. icke kunnat acceptera det af *Cohn* uppställda systemet. Bakterierna äro emellertid ännu för litet studerade framför allt i utvecklingshistoriskt afseende för att kunna inordnas i ett system på samma sätt som öfriga växter. Till lättare orientering framställer förf. helt provisoriskt en efter hans ståndpunkt i frågan om bakterierna lämpad gruppering af de kända formerna. Efter utslutning af några alt för ofullständigt studerade bakterier inrangeras de öfriga under följande 4 grupper:

- 1) *Coccaceer*, som uppträda endast såsom coccer och däraf uppstående trådar.
- 2) *Bacteriaceer*, hvilka äga 4 utvecklingsformer: coccer, kortstafvar (*Bacterium*), långstafvar (*Bacillus*) och trådar (*Leptothrix*).
- 3) *Leptothricheer* med coccus-, staf-, tråd- och skruf-form samt i motsats mot föregående tydlig skilnad mellan bas och spets på *Leptothrix*-formen.
- 4) *Cladothricheer* med samma utvecklingsstadier som hos föregående men *Leptothrix*-formen utmärkt genom pseudogrenar (såsom hos *Scytonema*).

Härtill ansluter sig en utförlig, med talrika träsnitt illustrerad beskrifning af hittills kända bakterier, hvilken framställning i främsta rummet är bygd på förf:s egna studier men ock innehåller en kritisk sammanfattning af resultaten af andra förf:s undersökningar. Dessutom lämnar arbetet en jämförande och öfverskådlig öfversikt af bakteriernas morfologi och fysiologi samt redogör för de olika företrädesvis använda undersökningsmetoderna. Till sist meddelas en literatur-öfversikt, som, ehuru omfattande endast de viktigare hithörande arbeten, räknar öfver 200 nummer.

Zopfs afhandling är sålunda ett välkommet arbete äfven för den, som ännu icke är öfvertygad om riktigheten af förf:s åsikter beträffande bakteriernas stora formföränderlighet. Den kan liksom följande arbete erhållas i separat-aftryck, och såsom bevis på arbetets värde och

användbarhet må nämnas, att en ny, förbättrad upplaga redan utkommit.

Titeln på *Goebels* organogenetiska arbete är så till vida vilseledande, som det innehåller en framställning af organernas utvecklingshistoria hos endast fanerogamer och bland dessa särskildt angiospermer. Visserligen erbjuder utvecklingshistorien största intresset, då den behandlar de kryptogama växterna, men bland dessa hafva flera grupper redan i de föregående banden af *Schenks* Handbuch underkastats en genomgående behandling, och de återstående torde komma att i det sista bandet bearbetas.

Den inledande allmänna afdelningen behandlar: 1) *historik*, hvarest särskildt framhållas *C. F. Wolffs* teori, i motsats mot evolutionsteorien och *Linnés* prolepsis-teori, 2) *metamorfoslära*, 3) *utvecklingshistorien* och *teratologien*, där förf. uttalar såsom sin mening, att teratologien visserligen i många fall kan tjäna såsom fingervisning för en riktig uppfattning af morfologiska frågor, men att den icke desto mindre på sin nuvarande ståndpunkt är obrukbar och dess metod förfelad, 4) *morfologisk dignitet*, 5) *utvecklingshistorien* och *den jämförande morfologien*, där närmare utvecklas dessas förhållande till hvarandra särskildt såsom utgörande organografiens viktigaste hjälpmedel, 6) *organbildning* och *cellanordning*, 7) *symmetri-förhållanden* — här lämnar förf. en sammanträngd redogörelse för sin nyligen framställda teori om dorsiventralitet såsom motsats mot radiär och symmetrisk (bilateral) anordning — och 8) *formförhållanden*.

Den speciella afdelningen behandlar i särskilda kapitel utförligt utvecklingshistorien hos: skottet, sexualskottet, trichomer och emergenser, rötter samt fortplantningsorganer. Att ingå i en närmare redogörelse härför skulle föranleda en alt för stor vidlyftighet. Här må endast framhållas, att *Goebels* arbete är det första i sitt slag så till vida, som utvecklingshistorien här behandlas i sitt sammanhang, och att förf. i allmänhet särskildt i fråga om bladen, förgrening, sporangier grundar sin framställning på egna observationer. I många fall torde emellertid författarens åsikter möta ogillande bland morfologerna. Alt för litet är också ännu på detta område åtgjort, och af några få enstaka iakttagelser rörande ett organs utveckling är man ej berättigad att draga några allmännare slutsatser.

B. F.

Lärobok i fysik för de allmänna och tekniska läroverken. 8:o. Lund, C. W. K. Gleerup. III. Aug. Wijkander, Läran om magnetismen och elektriciteten. Med 91 bilder och 100 problem. 129 s. clb. 2: 25.

Botaniska Notiser för år 1884, utg. af C. F. O. Norstedt. 8:o. Lund, Gleerupska universitets-bokh. i distrib. För årg. (6 hfn = 12 ark) 4: 50.

Isaac Newton og hans Betydning for Videnskaben, af K. Kroman. 75 Sid. og 1 Portræt i 8. Høst. 1: 50.

Forssell, K. B. J., Lichenologische Untersuchungen. 43 ss., 8:o. Separatabdr. aus Flora, nr 1—10, 1884.

Tidsskrift for Physik og Chemi, udg. af August Thomsen. 2 R. V. 2. H. Otto Jensen, Elektrolyse, anvendt til Undersøgelse af Viin. Nogle Bemærkninger om Elektrolyse af Mælk. — Fortætning af Kulsyre paa glatte Glasoverflader. — Spectrum af en Traad, der glø-

der ved forskjellige Varmegrader. — Elektrolysens Anvendelse i den quantitative Analyse. — Fremstilling af de høiere Led i Olefinernes Række. — Titanets Atomvægt. — Om Brødgjæringen. — Brugsværdien af Kunstsmør i sammenligning med naturligt Smør. — Ericssons Solmotor. — Mindre Meddelelser.

Naturhistorisk Tidsskrift, udg. af Schiødt. 3 R. XIV, 1, 2. H. J. Hansen, Fabrica Oris Dipterorum: Dipterernes Mund i anatomisk och systematisk Henseende I. J. C. Schiødt et Fr. Meinert, Symbolæ ad Monographiam Cymothoarum, Crustaceorum Isopodum Familæ. IV.

Blandade ämnen.

Gennmäle.

Med anledning af den anmälan af C. Appel af min bok: *Under the August Shade of German Universities*, hvilken förekommer i № 12 af N. Revy för innevarande år, kan jag icke underlåta att afgifva följande gennmäle.

Först ber jag få förklara, att afsikten med min bok icke, som C. Appel tyckes antaga, på ringaste vis varit att nedsätta eller förlöjliga de tyska universiteten och det tyska studentlivet, och ingen *normal* läsare kan så uppfatta den. Den utgör, så långt den går — när man bortser från framställningen af universitetens historia, organisation, statistik, eller hvad C. Appel kallar »notiser» — en *fotografiskt trogen* bild af de tyska universitetsförhållandena, framställd efter de noggrannaste personliga iakttagelser på ort och ställe, med anlåtande af tryckta källor, i min bok delvis angifna, samt rådfrågande af tyska akademiska medborgare, mestadels äldre män och bland dem åtskilliga med hög samhällsställning och omfattande bildning. Också har jag icke att, med anledning af C. Appels anmärkningar, i den anmälda boken göra hvarken tillägg eller uteslutningar. På grund af det sagda vill jag också inlägga den allvarligaste gensaga mot den insinuation, som C. Appel afgjordt synes mig framkasta, att jag skulle inhämtat min kannedom om studentspråket eller hvad annat till det tyska lifvet hörer från »Weiss-Bierstugan» eller »pensionatet för unga damer».

Hvad eljest angår min förmåga att skriva engelska, min oförmåga af den »individualisering, som i så hög grad plägar utmärka de engelska författarnes böcker», och öfver hufvud taget, halten af min bok, så anhåller jag få meddela följande.

1) Manuskriptet hade intagits i *The International Review*, en af Amerikas förmämsta tidskrifter — i hvilken en annan universitetsartikel af mig ungefär samtidigt infördes — därest det icke varit för långt*), hvarföre redaktören af nämnda *Review*, Henry Randall Waite, sedan

*) Orden lyda så: "Your article — — — is too long to find a place in the Review at present", ja, det heter t. o. m.: "Your article is too long, I think, for publication in any magazine". Och likväl saknade artikeln då de 18 Studententieder, omfattande 1½ tryckta ark, i hvilka C. Appel är så betagen,

han läst detsamma och funnit det »very interesting and of value», ansåg det böra tryckas som bok, hvarjämte han ingick kontrakt med mig att vara »joint authors of a book relating to the Universities and Colleges of the different nations of the world»:

2) Öfver en artikel af mig rörande ett annat universitet, hvilken är införd i *Macmillan's Magazine* Oct. 1877, faller *The Illustrated London News* Oct. 13, 1877 följande omdöme: »K. M. Thordén's account of the University of Upsala is a most entertaining contribution, admirably written, and full of bright local colouring».

En jämförelse mellan artiklarne om de tyska universiteten och om Upsala universitet visar med all säkerhet den *kompetente* läsaren, att den förra icke är mindre »full of bright local colouring» än den senare.

Mitt omnämnande af de länder, som efter tysk uppfattning äro »delar af das grosse Vaterland» och »liggande inom Tysklands naturliga gränser», synes hos C. Appel väckt en viss förtrytelse, och om denna fråga skall jag på annat ställe med det snaraste yttra mig, enär den samma, särskildt för de skandinaviska folken, har stor betydelse.

Att för öfrigt svara på C. Appels anmärkningar aktar jag alldeles onödigt.

K. M. Thordén.

Universitetsangelägenheter.

Upsala.

Större konsistoriet.

Den 1 april. Kansl. beslöt, att den tid af 1 månad, inom hvilken med fakulteten hade att till e. o. professorsbefattningen i medicinsk och fysiologisk kemi kalla någon för utmärkt skicklighet känd vetenskapsman, skulle räknas från och med denna dag.

Kanslern hade enl. ankommen skrifvelse beviljat 600 kr. ur reservfonden såsom reseersättning åt professor P. T. Cleve, som blifvit utsedd att representera Upsala universitet vid universitetets i Edinburgh jubelfest.

Efter proff. I. S. Landtmanson och F. W. Häggström, som voro i tur att afgå och undanbådo sig återval, utsågos till ledamöter af mindre konsistoriet proff. H. L. Rydén och O. Alin, den förra med 8 och den senare med 9 röster. (Prof. Rabenius erhöll 5 röster och prof. V. Nordling 1 röst vid valet af ledamot från juridiska fakulteten, och vid valet af ledamot från humanistiska sektionen erhöilo proff. Löfstedt och Nyblom hvardera 2 röster samt prof. T. Nordling 1 röst.)

Prof. V. Nordling omvaldes med 11 röster till ledamot af drätselnämnden. (Prof. Hagströmer erhöil 3 och prof. Rabenius 1 röst.)

Till dekaner hade de särskilda fakulteterna och sektionerna utsett proff. C. A. Torén, I. S. Landtmanson, R. F. Fristedt, J. M. Sundén (i händelse af fortsatt sjukdomsfall för prof. M. B. Richert) och T. Tullberg. — Samtliga valen skulle underställas kanslerns pröfning och ett till konsistoriet inkommet läkarebetyg för prof. Richert jämväl till kanslern öfverlemnas.

Till ledamöter i den komité, som hade att afgifva yttranden i fråga om tillsättning af docentstipendier och Filénska legat, valdes, utom rektor såsom själfskrifven ordförande, proff. Cornelius, Landtmanson, Holmgren, Häggström och Thalén.

Med instämmande uti hvad drätselnämnden anförte, fann sig kons. icke hafva något att erinra mot bifall till H. Trefaldighetsförsamlingens begäran, att församlingens egenskap af prebende måtte upphöra, dock under vilkor att universitetet erhåller ersättning af statsmedel för det belopp, som från församlingen för närvarande utgår till aflöning åt en lärare inom teol. fakulteten eller 1,760 kr. årligen.

Till innehafvare af Sederholmska inrikes resestipendierna för innevarande år utnämde kons. docenten C. V. Aurivillius och fil. kandidaten G. Adlerz.

Ett inkommet förslag om inrymmande i nya universitetsbyggnaden af nordiska museets samlingar samt inredande af nedra våningen i f. d. lazarettbyggnaden för medicinsk och kirurgisk poliklinik remitterades till utlåtande af drätselnämnden.

Den reseberättelse, som docenten C. Bovallius ingifvit såsom Letterstedtsk resestipendiat under åren 1881—83, hade bland konsistoriets ledamöter cirkulerat och skulle till universitetsbiblioteket öfverlemnas.

Lund.

Till docent i fäderneslandets nu gällande civilrätt är den 8 mars förordnad juris kand. E. F. U. von Sydow, sk.

Medicinsk licentiatexamen är den 20 Mars aflagd af medicine kandidaten Nils Sjöberg, sk.

Akad. disputationer.

Till offentlig granskning framställer fil. dr Victor Hugo Wickström onsdagen den 9 april en akademisk afhandling med titel: "Det skönas begrepp"; 67 ss. 8:o.

För vinnande af filosofisk doktorsgrad framställer fil. licentia-Bengt Jacobsson Bergqvist, sk., till offentlig granskning onsdagen den 9 april en akad. afhandling: "Studier öfver den konditionala satsfögeningen i fornsvenskan"; 103 ss. 8:o.

Magnus Billing.

Kristiania.

26. Jan. 1884. Det akademiske Kollegium meddeler Kantsleren for Universitetet i Edinburgh, at Professor i Engelsk og Romansk Filologi Joh. Storm vil blive sendt som Universitetets Representant ved Edinburgher Universitetets Trehundredaarsfest.

29. Marts s. A. beslutter Kollegiet, at "Samlingen af Grubekarter og Atlasser" fra 1ste Juli, til hvilken Tid Professor emer. Seve fraatrueder Samlingens Bestyrelse, skal deles i to Samlinger, hvoraf den ene, bestaaende af "Grubekarter", vil blive bestyret af Universitetsstipendiat Helland, den anden, bestaaende af "Hjælpe-midler till undervisningen i fysisk Geografi", vil blive henlagt under Professor Mohns Bestyrelse.

3. April s. A. udnævndes Professorerne Aubert og E. Hertzberg til Statsraader. — Professor Aubert fratruaede som Følge heraf som Formand i det akademiske Kollegium, hvorefter Decanus i det medicinske Fakultet Professor Schönberg valgtes til Formand. Som nyt medlem af Kollegiet indtraaede Professor Getz, der var bleven valgt til Decanus i det juridiske Fakultet efter Statsraad Aubert.

5. April s. A. Professor Guldberg tilkaldes som Medlem af det akademiske Kollegium under Decanus i det math.-naturv. Fakultet Prof. Mohns Fravær paa en Udenlandsreise.

Som Universitetsprogram for 1. Semester s. A. er udkommet: "Antinoos. Eine kunstarchäologische Untersuchung von Dr. L. Dietrichson". [XIII + 357 pp. med 19 Plancher.]

Fra Aarets Begyndelse har Universitetsbibliothekets nye Varmeapparat, der i indsat Stand koster ca. Kr. 16,000, været i Brug og har vist sig meget tilfredsstillende.

A. C. Drolsum.

Innehåll:

Bryennius: *Αἰθαγή των δωδεκα ἀποστολων.*

Staudinger: Noumena.

Liebmann: Climax der Theorien.

G. Gustafson: Svensk fornforskning 1882—1883.

Fehr: Studier i frihetstidens vitterhet.

K. F. Johansson: Tidskriftsöfversikt i jämförande språkforskning.

H. Almqvist: Tidskriftsöfversikt i orientaliska språk.

Heinichen: Übungen im lateinischen Stil.

Pettersson: De franska hjälpverben.

Franke: Die praktische Spracherlernung.

Schröer: Über den Unterricht in der Aussprache des Englischen.

Hellmann: Repertorium der deutschen Meteorologie.

Schenk: Handbuch der Botanik.

K. M. Thorden: Gemäle.

Universitetsangelägenheter (Upsala, Lund, Kristiania).

Nordisk Revy,

tidning för vetenskaplig kritik och universitetsangelägenheter, utgifves i *tvänne semestrar* (16 nummer), den första omfattande höstterminen (15 Sept.—15 Dec.), med 7 nummer, den andra, vårterminen (30 Jan.—30 Maj), med 9 nummer, och kostar pr årgång: på posten, utom postarvode, 3: 75; i bokhandeln 3: 75.

Annonser för införande i Nordisk Revy mottagas antingen direkt af undertecknade eller genom S. Gumælius' annonsbyrå, Stockholm. Pris: pr petitrad 20 öre, half sida 10 kr., hel sida 18 kr.

R. Almqvist & J. Wiksell.

Herrar Förläggare, som önska få sina förlagsartiklar anmälda i Nordisk Revy, ombedjas att i tid till Redaktionen insända desamma.